1977
ROČNÍK
VIII.
ČÍSLO
7-8

Svetodejinný odkaz Veľkého októbra

V októbri 1917 začal svetodejinný proces, ktorý na ďalšie desaťročia formuje ekonomickú, politickú, sociálnu a duchovnú tvár dneška a zajtrajška.

Od všetkých predchádzajúcich revolúcií v histórii ľudstva sa Veľká októbrová socialistická revolúcia svojou podstatou a svojím historickým významom kvalitatívne odlišuje. Bola výsledkom praktického uplatnenia vedeckej teórie spoločenského vývoja, marxizmu-leninizmu, osobitne vedeckej teórie socialistickej revolúcie rozpracovanej V. I. Leninom. Jej predpokladom, ale aj jej zákonitým výsledkom je vtiahnutie širokých ľudových más do uvedomelej, činorodej historickej činnosti, do pozitívnej tvorby nových spoločenských a ľudských vzťahov.

Touto udalosťou sa začína prakticky napĺňať svetodejinné oslobodzovacie a humanizačné poslanie robotníckej triedy, ktorá nemôže oslobodiť sama seba od vykorisťovania a iných foriem sociálneho a duchovného útlaku kapitalizmu, ak od tohto útlaku neoslobodí celú spoločnosť. Šesť desaťročí, ktoré uplynuli od Veľkého októbra názorne demonštrujú celému svetu, že zmyslom socialistickej revolúcie je rozvoj historickej činnosti ľudových más zameranej na pozitívnu tvorbu nových, vyšších, humánnejších foriem spoločenského a individuálneho života v ich kvalitatívne novej jednote.

Októbrová revolúcia otvorila novú éru vo vývoji hnutia medzinárodného proletariátu a to predovšetkým tým, že je zákonite spojená so vznikom revolučných komunistických strán na všetkých svetadieloch a tým, že z jej víťazstva vzišiel Zväz sovietskych socialistických republík, ktorý svojou existenciou a všestranným sociálno-ekonomickým, vedeckotechnickým a kultúrnym rozvojom čoraz významnejšie ovplyvňuje celkový dejinný vývoj ľudstva.

Veľkým októbrom začína i nová etapa rozvoja národnooslobodzovacieho hnutia. Za uplynulých šesťdesiat rokov sa prakticky rozpadla koloniálna sústava imperializmu. Vznikli desiatky nových, nezávislých štátov, ktorých úloha vo svetovom vývoji rastie a z ktorých mnohé nastúpili cestu pokrokových spoločenských premien so socialistickou orientáciou.

Dynamický rozvoj novej epochy ľudstva začatej Veľkým októbrom nemá v ľudských dejinách obdobu; ako predvídal V. I. Lenin historický vývoj sa kolosálne urýchlil. Dejinná iniciatíva vo všetkých smeroch a oblastiach sociálneho a ľudského rozvoja prešla zákonite a nezvratne na stranu svetového spoločenstva socialistických krajín.

Celý priebeh spoločenského vývoja od Veľkého októbra podnes ukazuje, že napriek zložitosti svetového revolučného procesu, jeho prílivom i odlivom, napriek útokom i manévrom svetovej reakcie, i napriek rozkladnej činnosti rôznych pravicových, reformistických a revizionistických, či ľavičiarskych síl v medzinárodnom robotníckom a komunistickom hnutí, sa pozície svetového socializmu upevňujú a jeho vplyv na historický vývoj ľudstva rozširuje.

Historický čin ruského proletariátu ovplyvnil rozhodujúcim spôsobom novodobé dejiny našich národov; svojou ideovou výzbrojou i svojimi praktickými dôsledkami stal sa aktívnym inšpiračným a mobilizačným momentom vývoja obidvoch základných prúdov našich novodobých dejín — zápasu za sociálne oslobodenie ľudu i zápasu za existenciu a slobodu našich národov.

S Veľkou októbrovou socialistickou revolúciou sú nerozlučne spojené dve základné historické udalosti:

1. Vznik Československej republiky, vytvorenie predpokladov pre svojbytný vývoj Čechov a Slovákov vo vlastnom samostatnom štáte.

2. Založenie Komunistickej strany Československa ako revolučnej strany nového typu, ako avantgardy našej robotníckej triedy.

Komunistická strana Československa už pri svojom zrode vysoko vyzdvihla zástavu proletárskeho internacionalizmu, myšlienku nerozborného spojenectva a priateľstva so Sovietskym zväzom a jeho leninskou komunistickou stranou. Na vlastných skúsenostiach sa pracujúci našej vlasti presvedčili o správnosti internacionálnej podstaty politiky našej strany, o jej principiálnom význame pre slobodu našich národov, suverenitu nášho štátu i pre víťazné uskutočňovanie cieľov socialistickej revolúcie.

Dnes je už historickou skutočnosťou, že s existenciou Sovietskeho zväzu je nerozlučne spojené nielen oslobodenie našich národov spod fašistickej poroby, nielen víťazstvo našej národno-demokratickej revolúcie a jej prerastanie v revolúciu socialistickú, ale i celé obdobie výstavby socializmu v Československu. Jedine vďaka bratskej pomoci Sovietskeho zväzu, vďaka úzkej spolupráci našich krajín v oblasti výroby, vedy, techniky a kultúry bolo možné vybudovať v Československu socialistickú spoločnosť v historicky krátkom čase.

Ideový odkaz Veľkého októbra je stelesnený v našej socialistickej prítomnosti, preniká všetkými základnými stránkami života a činnosti strany a ľudu.

Prevratné zmeny, ktorými naša spoločnosť za 30 rokov socialistickej výstavby prešla, sú výrečným svedectvom toho, že najhlbším zmyslom socialistickej revolúcie je rozvoj uvedomelej historickej činnosti ľudových más, smerujúcej k pozitívnej tvorbe nových hodnôt, vyšších, humánnejších foriem spoločenského a individuálneho života pracujúceho človeka.

Výsledkom socialistických revolučných premien, tvorivej budovateľskej práce nášho ľudu, inšpirovanej a organizovanej Komunistickou stranou Československa je prenikavý vzostup úrovne výrobných síl; vysoká životná úroveň obyvateľstva, doslova nová tvár našich miest a dedín; prudké zvýšenie vzdelanostnej a kultúrnej úrovne ľudu; intenzívny rozvoj vedeckovýskumného potenciálu našej krajiny; intenzívny rozvoj profesionálnej i ľudovej umeleckej tvorivosti.

Sformovala sa morálna a politická jednota nášho ľudu, charakterizovaná zväzkom robotníckej triedy, družstevného roľníctva a socialistickej inteligencie, pevnou jednotou našich národov a národností; a čo je najcennejšie, vyrástli noví ľudia, oddaní ideálom socializmu, uvedomelí, vzdelaní, rozhľadení hospodári svojej socialistickej vlasti.

„Strana a ľud môžu byť hrdí na svoje dielo, na to, že v našej krajine sa vybudoval spravodlivý, demokratický, pokrokový, vysoko humánny spoločenský poriadok, o ktorom snívali a o ktorý zápasili celé generácie bojovníkov za šťastný život nášho ľudu“ (Gustáv Husák)

Prof. Ing. V. CIRBES, člen korešpondent SAV

ÚPRIMNÉ VYZNANIE

Čas beží neúprosne. Rok čo rok si národy sveta, jednotlivé krajiny, ale aj jednotlivci pripomínajú svoje významné udalosti a hodnotia ich prínos i následky v živote. U každého z nás sa vytvorili a utvárajú určité názory a postoje k minulému i terajšiemu dianiu vo svete. Mnohé z týchto názorov a postojov vznikali a vznikajú nielen v dôsledku objektívnych skutočností, ktoré sledujeme a registrujeme, ale aj v dôsledku prežitých udalostí v našej mladosti. My, ktorí žijeme na území neveľkého štátu v strede Európy, máme veľmi zložitú, bohatú, ale aj rozmanitú históriu. Naši dedovia, otcovia, ale aj naša stredná generácia zažili veľa biedy, utrpenia, ale aj veľa ťažkých a zložitých zápasov o svoju existenciu. Nespočetnekrát obracali svoje zraky naši národní buditelia na východ k veľkému ruskému národu, v ktorom ako slovanofili videli často jedinú záchranu existencie mladých slovanských národov. Nespočetnekrát sa tieto ilúzie rozplývali na bezmocnosti ruského národa, ktorý bol sám bezmedzne utláčaný a vykorisťovaný cárizmom.

Ubiehali desaťročia, ubehlo aj storočie a náš starý kontinent sa naďalej zmietal v období temna, vykorisťovania, v živení nenávisti medzi národmi, ktorá vyústila do vojnového požiaru v záujme nenásytných ziskov buržoázie, do vojny, ktorá sa

(Pokračovanie na 4. str.)

VZÁCNY HOSŤ

NÁVŠTEVA NOVÉHO REKTORA ŠU V UŽHORODE

V dňoch 15. až 17. septembra 1977 navštívil našu univerzitu nový rektor Štátnej univerzity v Užhorode prof. Vladimír Gavrilovič Šuľga, DrSc. Vzácneho hosťa privítal na hranici vo Vyšnom Nemeckom rektor Univerzity P. J. Šafárika prof. Ing. Michal Baran, CSc., spolu s predsedom CZV KSS doc. PhDr. Imrichom Ferenczom, CSc.

Po príchode na univerzitu sa konalo stretnutie nášho hosťa so stranickými a akademickými funkcionármi univerzity a fakúlt. Na tomto stretnutí sa oboznámil prof. Šuľga so štruktúrou našej univerzity, s krátkou históriou jej vývoja. Jednotliví funkcionári univerzity potom informovali hosťa o hlavných smeroch činnosti našej vysokej školy a jednotlivých fakúlt. Odpoludnie prvého dňa strávil hosť na Prírodovedeckej fakulte UPJŠ, kde sám ako fyzik sa zaujímal predovšetkým o katedry fyziky. Hosťa sprevádzal prorektor pre vedu a výskum UPJŠ prof. MUDr. Filip, CSc., spolu s profesorom RNDr. Jurajom Dubinským.

Na druhý deň pobytu rektor ŠU v Užhorode v sprievode prorektora UPJŠ doc. MUDr. V. Drahovského, CSc., navštívil Lekársku fakultu UPJŠ a potom novostavbu Fakultnej nemocnice a Lekárskej fakulty, pričom si prezrel aj prevádzku novej fakultnej poliklinky, kde ho sprevádzala riaditeľka fakultnej poliklinky MUDr Dóciová.

V odpoludňajších hodinách v sprievode prorektorov prof. Bajcuru a doc. Daniláka odcestoval hosť do Prešova, kde navštívil obidve fakulty a stretol sa so stranickými a akademickými funkcionármi obidvoch fakúlt. V ich sprievode s. rektor navštívil aj závod Pivovar vo Veľkom Šariši.

V posledný deň pobytu dňa 17. septembra 1977 odcestoval s. rektor prof. Šuľga spolu s prorektormi prof. PhDr. Bajcurom, CSc., a doc. PhDr. Dilákom, CSc., do okresu Svidník, kde položil veniec k pamätníku padlých hrdinov, navštívil vojenské múzeum a potom aj pamätník na Dukle. Cestou z Dukly sa zastavil na Učebno-rekreačnom stredisku UPJŠ na Zemlinskej šírave, kde sa konal rozlúčkový spoločný obed s funkcionármi UPJŠ.

V družnej besede náš hosť vyslovil uspokojenie nad tým, že mal možnosť zoznámiť sa s pracoviskami našej univerzity ako aj s jej učiteľmi a vedeckými pracovníkmi. Vyslovil presvedčenie, že jeho návšteva prispeje k utuženiu a prehĺbeniu spolupráce medzi našimi družobnými univerzitami.

Rektor UPJŠ prof. Ing. Baran, CSc., poďakoval v rozlúčke nášmu hosťovi za jeho návštevu a v sprievode akademických funkcionárov univerzity odprevadil ho na hranicu vo Vyšnom Nemeckom.

Doc. MUDr. V. DRAHOVSKÝ, CSc.,
prorektor pre zahraničné styky

Rektor ŠU v Užhorode (druhý zľava) na besede s vedúcimi funkcionármi UPJŠ.

Z pobytu sovietskych študentov na katedre jadrovej fyziky PF UPJŠ v Košiciach

V dňoch 5.—25. 7. 1977 boli na bezdevízovej výmennej praxi na Katedre jadrovej fyziky PF UPJŠ študenti Užhorodskej štátnej univerzity. Po privítaní vedením fakulty si prezreli naše fyzikálne pracoviská a prvé dva týždne boli vyplnené odbornou praxou. Svoje voľné chvíle naši hostia venovali jednak prehliadke pamätihodností mesta, ale aj výletom do okolia Košíc.

Prekrásne zážitky sme si všetci odniesli z celodenného výletu vo Vysokých Tatrách, kde sme navštívili aj Astronomický ústav na Skalnatom plese.

Na záver pobytu sme s našimi hosťami navštívili niekoľko významných miest našej vlasti. Banská Bystrica, centrum Slovenského národného povstania, bola prvou zastávkou na našej ceste. V múzeu pri Pamätníku SNP sme sa dôkladne oboznámili s históriou povstania. V hlavnom meste Slovenska Bratislave sme si prezreli Hrad a poklonili sa pamiatke padlých hrdinov 2. svetovej vojny na Slavíne.

Najkrajšie zážitky sme si však odniesli z prehliadky pamätihodností mesta Prahy, kde sme navštívili Hradčany, Staromestskú radnicu s vežou a chrám sv. Mikuláša.

Žiaľ, čas našej spoločnej cesty uplynul a my sme sa museli s našimi sovietskymi priateľmi rozlúčiť.

Návšteva sovietskych študentov a pedagógov u nás prispela k ďalšiemu upevneniu družby medzi oboma univerzitami.

RNDr. Stanislav Vokál,
Erika Hegedüšová

Geofyzikálna konferencia v Košických Hámroch

V dňoch 11.—13. IX. 1977 sa konala v hoteli Sivec v Košických Hámroch konferencia, ktorá mala názov: „Geofyzikálne interpretačné metódy" Konferencia sa niesla v znamení 60-tich narodenín akademika Tibora Kolbenheyera, ktorý urobil obrovský kus záslužnej práce pre rozvoj geofyziky na Slovensku, najmä v oblasti interpretačných metód a teórie geofyzikálnych polí. Usporiadateľmi konferencie boli Prírodovedecká fakulta UPJŠ, Banícky ústav SAV v Košiciach, Geofyzikálny ústav SAV, národný podnik Geofyzika Brno, závod Bratislava. V priebehu pracovnej časti konferencie odznelo 28 referátov, týkajúcich sa najnovších výsledkov z oblasti interpretačných metód v užitej geofyzike a gravimetrii. Možno konštatovať, že konferencia prispela k utuženiu vzťahov medzi jednotlivými geofyzikálnymi pracoviskami na Slovensku. Slávnostná večera na počesť akademika T. Kolbenheyera poskytla vhodný spoločenský rámec tomuto podujatiu. RNDr. Eva Vargová

ÚPRIMNÉ VYZNANIE

(Dokončenie z 2. str.)

v cárskom Rusku premenila na vojnu proti vojne, na revolúciu proti vykorisťovaniu, biede a hladu. A práve vtedy mnohí naši dedovia a otcovia začínajú upierať svoje zraky na Rusko už nie utopisticky, ale nádejne, ako na krajinu s reálnymi možnosťami. Práve na našom východe utvárajú republiku — republiku bratstva a priateľstva medzi národmi a národnosťami, republiku, ktorá je doteraz symbolom politického postoja našej predchádzajúcej generácie k mladej krajine sovietov. No nielen to, tisíce červenoarmejcov bojujúcich za mladú sovietsku republiku, stovky komunardov budujúcich sovietske poľnohospodárstvo, desiatky našich vedcov a lekárov, ktorí v ťažkých rokoch buržoázneho útlaku navštevovali Sovietsky zväz, propagovali sovietsku vedu a zdravotníctvo, to je tiež živý dôkaz stotožnenia sa našej staršej pokrokovej generácie s ideami Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie.

Postoj a vzťah našej strednej generácie k Sovietskemu zväzu sa začal utvárať v rokoch najťažších pre naše národy i pre národy Sovietskeho zväzu. Známe porekadlo hovorí: „V núdzi poznáš priateľa." Treba ešte k tomu dodať, že ten je tvoj priateľ najvernejší, ktorý ti pomáha v núdzi, keď je v nej sám. Obdobie strašidelnej svetovej vojny nebolo pre nás len obyčajnou núdzou, bolo to obdobie nesmierneho utrpenia, obdobie stonania a potokov sĺz trúchliacich matiek a otcov, obdobie beznádeje a plaču státisícov nezaopatrených sirôt, obdobie — jedno z najtemnejších v histórii ľudstva. Mnohí z nás práve vtedy prežívali roky dozrievania, vek, ktorému sa hovorí bezstarostná mladosť. No práve mnohým nám, najmä deťom robotníkov a roľníkov, zmenila existujúca skutočnosť našu mladosť na týždne a mesiace čakania, ako sa vyvinie náš ďalší osud, na dni a týždne obáv z postupu fašistických vojsk, ba niekedy aj na chvíle pochybností o možnom víťazstve napadnutej krajiny sovietov. Avšak existujúca tvrdá skutočnosť nás vtedy zákonite viedla k poznávaniu skutočnej pravdy. Doteraz znie v mojich ušiach ako prekrásna ozvena hlas hlásateľa moskovského rozhlasu, ktorý som potajomky počúval pod oknom domu môjho učiteľa vo večerných hodinách, ktorý pravidelne oznamoval najskôr neúspechy a pozdejšie veľkolepé úspechy Sovietskej armády. Doteraz mnohí spomíname na dlhé debaty s mladými sovietskymi komsomolcami, ktorí tak zanietene a krásne hovorili o svojej krajine i o svojich životných cieľoch a ideáloch, ale aj osobných tragédiách, ktoré museli prežiť, keď stratili vo vojne často celú svoju rodinu. No nielen to. Vtedy sme s obdivom a veľmi dobrým pocitom pozerali na to, ako družne sa zabávajú mladí sovietski a československí vojaci — svobodovci po víťaznom boji. S obdivom sme sa pozerali aj na mladé a bystré sovietske dievčatá oblečené do veľmi vkusnej a pre nás vábivej vojenskej uniformy.

Vtedy sme však ani zďaleka nechápali, čo je sovietska skutočnosť. Boli to iba naše city a úprimné vzťahy k našim osloboditeľom, k našej slovanskej spolupatričnosti. No čoskoro prichádzali mesiace a roky, keď sa na plátnach našich kín začali objavovať sovietske filmy, keď sa nám do rúk dostávali prvé prekrásne diela ruskej a sovietskej literatúry. Vtedy mnohým nám sa začala pred očami objavovať panoráma historickej cesty ruského a sovietskeho ľudu, rozvoja jeho kultúry, umenia a vedy, vývoja jeho ťažkých politických bojov pod vedením strany a V. I. Lenina za dôstojnosť a šťastie človeka. Stovky ton pšenice v roku veľkého sucha prúdiace do našej krajiny presvedčovali našu generáciu v praxi, čím je pre nás sovietsky ľud. My, ktorí sme mali možnosť vďaka oslobodeniu študovať na stredných a pozdejšie na vysokých školách sme začali spoznávať krajinu sovietov už na základe faktov o jej politickom, ekonomickom, vedecko-technickom a kultúrnom vývoji a o jej skutočnej a nezištnej pomoci bratským a utláčaným národom a krajinám celého sveta.

Kto chce skutočne milovať Sovietsky zväz a sovietsky ľud musí ho predovšetkým poznať. Poznať cestu jeho vývoja, poznať jeho výsledky práce, poznať jeho vzťah ku krajinám a štátom, ale predovšetkým jeho vzťah k našej krajine. Ten, kto hoci len na krátku dobu navštívil Sovietsky zväz a stretol sa s jeho ľuďmi, vie, že bratstvo medzi našimi národmi je pevné a úprimné, pretože je spečatené krvou sovietskych a našich vojakov za našu slobodu.

Prof. MUDr. M. Filip, CSc.

PrF UPJŠ nadväzuje kontakty s pracoviskami v ZSSR

Spoluprácu so súdruhmi zo ZSSR považujeme za významnú zložku pôsobenia na zvýšenie úrovne vlastnej vedeckej, pedagogickej i politicko-výchovnej práce.

Prvých návštevníkov u nás zo ZSSR sme privítali z Moskvy, a to z Ústavu štátu a práva AV ZSSR prof. Kozára a prof. Fominu. Dostali sme návštevu aj z Právnickej fakulty v Minsku a rokovali sme s Právnickou fakultou v Odese o nadviazaní trvalej spolupráce. Všetky rokovania boli sľubné.

Už v šk. roku 1977/78 pripravujeme výmenu bezdevízovej študentskej odbornej praxe s Odesou a pripravujeme uzavrieť dohodu o spolupráci aj s Právnickou fakultou v Minsku.

Za úspešný pokrok považujeme spoluprácu s Ústavom štátu a práva Akadémie vied ZSSR. So súdruhmi tohto ústavu sme spracovali osobitné číslo nášho zborníka Acta juridica pri paralelnom komparatistickom právnom rozbore o právnej regulácii riadenia poľnohospodárstva v ČSSR a v ZSSR, ktoré je pripravené do tlače. Vyjdenie tohto čísla fakultného zborníka bude znamenať veľký pokrok v československej literatúre pre rozvoj poznatkov o našich oboch krajinách.

V pedagogickej práci je samozrejmé každému učiteľovi našej fakulty, že pri spracovaní odbornej látky z odboru vied o štáte a práve súčasne porovnáva reguláciu našu so sovietskou, ukazuje vzájomné korene analyzovaných právnych inštitútov. Preto všetci učitelia automaticky sledujú sovietsku odbornú tlač, najnovšie poznatky sovietskej právnej vedy.

Spracovanie monografických prác, štúdií či referátov sa nezaobíde bez predchádzajúceho získania poznatkov o skúmanej problematike v ZSSR a ostatných socialistických krajinách. Z tohto hľadiska si vážime dodávanie sovietskej literatúry. S časopismi je to dobre vyriešené, chodia na katedry podľa povahy odborov. Ťažšie je to s odbornou, najmä staršou sovietskou literatúrou, nakoľko právnická knižnica sa v Košiciach pred založením fakulty nebudovala a aj dnes niektoré špeciálnejšie publikácie sa k nám nedostanú, lebo aj v ZSSR sú v pomerne krátkej dobe rozpredané, a tak objednávky od nás už nemôžu obchodné organizácie realizovať. Tu však sa začína uplatňovať spolupráca podľa osobných kontaktov. Súdruhovia z právnických inštitútov alebo aj priamo autori nám ochotne žiadané publikácie posielajú.

Máme široké pole možností rozvíjať svoje poznatky o sovietskej vede o štáte a práve. Očakávame, že najmä asistenti a aspiranti najnovšie knihy budú recenzovať pre naše odborné časopisy a že dôjde k intenzívnejšej výmene návštev. Naši súdruhovia navštívia na kratšiu či dlhšiu dobu sovietske právnické pracoviská.

Prof. dr. Milan Štefanovič, CSc.
dekan Právnickej fakulty UPJŠ

PRIATEĽSTVO – SPOLUPRÁCA

Pokrokové ľudstvo celého sveta a zvlášť krajiny socialistického spoločenstva oslavujú 60. výročie VOSR, hodnotia dosiahnuté budovateľské úspechy krajiny Sovietov, ktorá prvá v dejinách ľudstva ukázala, aká mohutná tvorivá sila a iniciatíva je skrytá v masách oslobodeného pracujúceho ľudu. Za 60 rokov budovateľskej činnosti boli dosiahnuté obrovské úspechy vo všetkých oblastiach hospodárskeho a sociálneho rozvoja Sovietskeho zväzu. Zvláštnu pozornosť zasluhujú úspechy dosiahnuté na poli rozvoja školstva, kultúry, osvety a vedy. Výrečným príkladom dosiahnutých úspechov v rozvoji vedy je družobná Štátna univerzita v Užhorode, ktorá je jednou z najmladších vysokoškolských ustanovizní (vznikla v roku 1945) v ZSSR. Za toto krátke obdobie svojej existencie ŠU v Užhorode pripravila pre potreby národného hospodárstva, školstva, kultúru a osvetu vysoko uvedomelú a odborne pripravenú inteligenciu, ktorá našla tvorivé uplatnenie v celom Sovietskom zväze.

Medzi ŠU v Užhorode a UPJŠ v Košiciach už dlhšie obdobie existujú družobné styky a tvorivá spolupráca vo viacerých smeroch. V rámci týchto stykov už dlhší čas existuje plodná spolupráca medzi Fyzikálnou fakultou ŠU v Užhorode a katedrami fyziky Prírodovedeckej a Pedagogickej fakulty našej univerzity.

Fyzikálna fakulta ŠU v Užhorode od svojho založenia v roku 1950 dosiahla významné úspechy a uznanie nielen doma, ale aj v zahraničí v oblasti fyziky polovodičov, kvantovej elektroniky, teoretickej fyziky, jadrovej fyziky, biofyziky a iných smerov, ktoré tvoria predvoj súčasnej modernej fyziky. Na fakulte sa tradične prevádzajú všezväzové a medzinárodné vedecké konferencie, školy, sympóziá a porady. Materiálne vybavenie katedier najnovšími prístrojmi, výpočtovou technikou, existujúca výskumná základňa umožňuje bezprostredne riešiť naliehavé problémy výroby a umožňuje odborný rast mladých adeptov vedy.

O rozvoj fyziky na jednotlivých katedrách sa významne zaslúžila celá plejáda význačných fyzikov: prof. Čepur, DrSc., prof. Zapesočnyj, DrSc., prof. Škoda-Uľjanov, DrSc., prof. Lomsadze, DrSc., prof. Lendel DrSc., doc. Kiško, CSc., doc. Dovhošej, CSc., doc. Borec, CSc. a iní.

Tieto kádrové a materiálne predpoklady Fyzikálnej fakulty ŠU v Užhorode umožňujú rozvíjať úzku vedeckú spoluprácu medzi našimi družobnými univerzitami a nezištne pomáhať v odbornom raste pracovníkov našej univerzity. Táto účinná pomoc sa prejavila v príprave externých vedeckých ašpirantov Michala Saláka a Jána Sremaňáka z katedry M — F — Zpv Pedagogickej fakulty v Prešove. Prvý z nich pod vedením vedúceho katedry teoretickej fyziky prof. V. I. Lendela, DrSc., už úspešne obhájil dizertačnú prácu Opis nukleón — nukleónovej interakcie s využitím nelineárnych chirálnych lagrangiánov. Za posledné tri roky učitelia katedry M — F — Zpv v spolupráci s pracovníkmi Fyzikálnej fakulty ŠU v Užhorode a Fyzikálnej fakulty ŠU v Odese uverejnili viac ako 10 vedeckých prác v sovietskych a československých odborných časopisoch. Boli vytvorené podmienky pre ďalšiu obojstranne prospešnú spoluprácu, napríklad v oblasti teórie kvantovaných polí, teórie elementárnych častíc, výskumu vlastností viackomponentných polovodičov a metodiky vyučovania elektroniky na strednej škole.

Pri príležitosti 60. výročia VOSR, výročia významného bilancovania úspechov sovietskeho ľudu, chceme poďakovať našim užhorodským priateľom za ich nezištnú pomoc a spoluprácu a zaželať im ďalšie prenikavé úspechy v pedagogickovýchovnej a vedeckej činnosti.

M. Salák,
I. Sremaňák

Akademik Tibor Kolbenheyer šesťdesiatročný

V týchto dňoch, v plnom rozkvete tvorivých a duševných síl dožíva sa významného životného jubilea akademik Kolbenheyer, význačný československý geofyzik a pedagóg. Jeho osobnosť je známa nielen u nás, ale aj v zahraničí, najmä pre jeho významný podiel v rozvoji geofyzikálnych vied.

Akademik Kolbenheyer sa narodil 12. septembra 1917 v Rimavskej Sobote a stredoškolské štúdium zavŕšil v roku 1935 na gymnáziu v Lučenci. Vysokoškolské štúdiá, započaté na Karlovej univerzite v Prahe ukončil z odborov matematika, fyzika a astronómia v roku 1940 v Budapešti, kde pôsobil až do roku 1947. V rokoch 1948—1951 pôsobí ako geofizyk na vtedajšom Slovenskom ústrednom geologickom ústave a v rokoch 1951 až 1952 v Ústave pre výskum rúd v Bratislave. V tomto čase už externe prednáša geofyziku na Komenského univerzite a na SVŠT. V roku 1952 prichádza akademik Kolbenheyer do Košíc, kde pomáha pri budovaní Vysokej školy technickej. Pôsobí najprv ako docent, od roku 1955 ako profesor na VŠT, v rokoch 1953—54 je dekanom Banickej fakulty a v rokoch 1955—1963 je rektorom VŠT. V roku 1966 prechádza ako profesor na novozriadenú Prírodovedeckú fakultu Univerzity P. J. Šafárika, kde bol v rokoch 1969—1972 dekanom a pôsobí tu doposiaľ ako vedúci Katedry teoretickej fyziky a geofyziky. Pre úplnosť treba pripomenúť, že akademik Kolbenheyer bol zvolený za člena korešpondenta SAV v roku 1956 a ČSAV v roku 1960, za akademika ČSAV v roku 1972 a SAV v roku 1973. Od roku 1965 je členom Predsedníctva SAV a od roku 1972 členom Prezídia ČSAV.

Vedecké dielo akademika Kolbenheyera je veľmi rozsiahle. Uverejnil viac ako 60 vedeckých prác v domácich a zahraničných časopisoch, v ktorých vyriešil celý rad závažných geofyzikálnych problémov z oblasti geoelektrických, magnetických a gravitačných polí. Výsledky jeho výskumnej činnosti boli a sú využívané v základnom a aplikovanom geofyzikálnom a geologickom výskume, ako aj pri hľadaní nerastných surovín.

Akademik Kolbenheyer je hlavne tu, na východnom Slovensku, známy aj svojou záslužnou pedagogickou činnosťou, veď on sám vychoval počas svojho dlhého a plodného pôsobenia v Košiciach mnohých odborníkov pre národné hospodárstvo, kandidátov vied, pedagógov. Veľké zásluhy akademika Kolbenheyera vo vedeckej, pedagogickej a organizátorskej práci ocenila naša spoločnosť viacerými štátnymi a inými vyznamenaniami, z ktorých spomeniem len niektoré. V roku 1954 bola akademikovi Kolbenheyerovi udelená štátna cena za objavenie magnezitového ložiska v Podrečanoch, v roku 1962 bol vyznamenaný Radom práce a v roku 1976 medailou J. A. Komenského.

Hlboko ľudský a humánny prístup akademika Kolbenheyera k pracovníkom a ich problémom si veľmi váži všetci zamestnanci Prírodovedeckej fakulty.

Je potešiteľné, že toto významné životné jubileum zastihuje akademika Kolbenheyera v plnom zdraví a v nevšednom pracovnom elány.

Do ďalších rokov jeho plodného života želáme mu menom pracovníkov Prírodovedeckej fakulty UPJŠ a pracovníkov Katedry teoretickej fyziky a geofyziky nové tvorivé úspechy, pevné zdravie a mnoho síl v jeho záslužnej pedagogickej práci.

RNDr. Ľubomír Tóth

Akademik Tibor Kolbenheyer

ZA ĎALŠIE SKVALITŇOVANIE VÝUKY RUSKÉHO JAZYKA

Odborná príprava ruštinárov v ZSSR

Stalo sa už dobrou tradíciou, že každoročne odchádzajú poslucháči ruského jazyka všetkých pedagogických fakúlt na Slovensku na jednosemestrálnu stáž do Volgogradu. Začiatky tejto pomoci siahajú do roku 1971, keď bola podpísaná kultúrna dohoda o študijných pobytoch našich študentov v ZSSR. Od tej doby prešovskí študenti semester čo semester s veľkým záujmom cestujú do veľkej krajiny Sovietov, aby sa zdokonalili v ruštine, aby lepšie poznali túto prekrásnu krajinu, život jej ľudí a na vlastné oči sa presvedčili o tom, ako sovietski ľudia pretvárajú v skutočnosť smelé plány budovania komunistickej spoločnosti. Zo začiatku to boli len malé skupinky vybraných študentov, ale ich počty postupne narastali a v súčasnom období tento študijný pobyt absolvujú už všetci poslucháči 3. ročníka. V nových učebných plánoch, podľa ktorých pripravujeme našich poslucháčov od r. 1977/78, je priamo na tento účel vyhradený jeden semester, v ktorom sa postupuje podľa osobitného učebného plánu. Najviac času je venované praktickým rečovým cvičeniam, okrem toho fonetike, intonácii, praktickej gramatike, krajinovede a iným disciplínam. Myslíme si, že dôležitejší než všetky spomínané disciplíny, je každodenný kontakt so sovietskymi študentmi a ľuďmi, nevyhnutnosť hovoriť po rusky, čím sa strácajú jazykové zábrany. Pri takýchto pobytoch vznikajú samozrejme aj trvalé priateľstvá, ktoré nekončia odchodom zo ZSSR, ale trvajú veľmi dlho, rozvíjajú internacionálne cítenie a prispievajú k zvýšeniu úrovne ruštinára. Stážisti majú možnosť cestovať aj do iných miest ZSSR: Moskvy, Leningradu, Taškentu, Samarkandu, Buchary a pod., čo u študentov navždy zanecháva nezabudnuteľné dojmy. Majú sa teda na čo tešiť terajší 29 poslucháči ruštiny 3. ročníka, ako aj ďalších ročníkov a vôbec všetci budúci ruštinári.

Pri výchove ruštinárov nám pomáha aj družobná činnosť ŠU v Užhorode, konkrétne možnosť výmeny skupín poslucháčov v rámci výmennej praxe. Výmenná prax sa uskutočňuje na základe zmluvy, počas letných prázdnin. Je trojtýždenná a jej hlavnou náplňou je praktický jazykový výcvik podľa vopred schváleného programu, stretnutia s komsomolcami, účasť na besedách v závodoch a kolchozoch a bližšie zoznámenie sa so sovietskou krajinou, so sovietskymi ľuďmi. Táto možnosť je daná tým, že študenti môžu cestovať do Kyjeva, Odesy a iných miest Ukrajinskej SSR.

Pre učiteľa cudzieho jazyka je veľmi prospešný, ba možno povedať nevyhnutný, pobyt v tej krajine, jazyk, ktorej vyučuje. Naši sovietski priatelia veľmi skoro pochopili význam študijných pobytov učiteľov ruského jazyka zo socialistických štátov v ZSSR a už začiatkom 60-tich rokov začínajú organizovať jazykové kurzy. Najskôr ich poriadala Katedra ruského jazyka pre cudzincov pri Filologickej fakulte Moskovskej štátnej Lomonosovovej univerzity v neskôr pri MŠU bola vytvorená špeciálna fakulta, tzv. prípravná, ktorá sa venuje čisto práci s cudzincami, učiteľmi ruského jazyka vo svojich krajinách. Pre učiteľov ruského jazyka zo socialistických štátov sú organizované 6-týždňové jazykové kurzy s veľmi pestrou náplňou. Študijné plány sú stanovené tak, aby hlavnú náplň vyučovacích hodín tvorili také, ktoré sú zamerané na praktické zvládnutie ruského jazyka, fonetiky, intonácie, ale okrem toho sú sem začlenené aj prednášky a semináre čisto teoretického charakteru. Aj jedno aj druhé pomáha zvyšovať úroveň každého ruštinára, ktorý takýto kurz absolvuje. Rovnako dôležité je aj to, že počas kurzu sú na programe návštevy múzeí, galérií, historických pamiatok a iných pamätihodností, návštevy divadelných predstavení, koncertov a pod.

Každý z nás, absolventov 6 týžd. jazykového kurzu na Prípravnej fakulte MŠU v Moskve si navždy zapamätá, s akou láskou a na vysokej odbornej a metodickej úrovni sa nám venovali E. G. Bašová, vedúca katedry ruského jazyka, fonetička O. P. Bašilovová, členka katedry ruského jazyka a zároveň prodekanka N. A. Metsová a mnohé ďalšie súdružky a súdruhovia, ktorí v nás vidia nielen šíriteľov ich materinského jazyka, ale zároveň aj verných priateľov ZSSR, ktorí mladým ľuďom vštepujú internacionálne cítenie a lásku k tomuto prvému socialistickému štátu na svete a jeho skromnému, ale pracovitému ľudu.

O tom, akú veľkú pozornosť venuje sovietska vláda ďalšiemu pomoci učiteľom ruského jazyka v zahraničí svedčí aj to, že v 60. rokoch bolo zriadené Vedeckometodické centrum ruského jazyka pri Moskovskej štátnej univerzite M. V. Lomonosova, ktorého hlavným cieľom bola odborná a metodická pomoc učiteľom ruského jazyka v zahraničí. V roku 1973 premenovali túto inštitúciu na Inštitút ruského jazyka A. S. Puškina pri Ministerstve vysokého a stredného odborného školstva ZSSR. Sovietska vláda ďalej rozhodla, že na vlastné náklady postaví a vybaví novú budovu tohto inštitútu v Moskve. Komplex sa bude skladať z hlavného učebného areálu s množstvom posluchární vybavených najmodernejšou technikou, knižnice a pod. V areáli bude aj 13-poschodový internát pre 1200 študujúcich, klubové miestnosti, kinosála a iné potrebné zariadenia. Architekti sa usilovali vytvoriť vhodné podmienky pre moderné vyučovanie. V menších kabinetoch bude môcť individuálne študovať 6—8 ľudí. Každý kabinet bude vybavený audiovizuálnym zariadením a spojený s informačným centrom. Knižnica okrem 200 000 zväzkov kníh, bude mať k dispozícii aj diapozitívy, mikrofilmy, filmy a iný audiovizuálny študijný materiál.

Hlavným cieľom inštitútu je rozpracovanie efektívnych metód vyučovania ruského jazyka v neruskom prostredí, príprava a vydávanie učebníc a učebných pomôcok na úrovni súčasných potrieb, metodické usmerňovanie kurzov ruského jazyka v ZSSR a ostatných krajinách, usmerňovanie činnosti katedier ruského jazyka pre cudzincov v ZSSR a poskytovanie pomoci katedrám ruského jazyka v rôznych krajinách, kde sa vyučuje ruský jazyk. Inštitút organizuje kurzy na zvyšovanie kvalifikácie pre zahraničných rusistov. V pláne činnosti sa ráta aj s diaľkovými formami štúdia, a to nielen pre filológov-rusistov, ale aj pre odborníkov-nefilológov, ktorí pracujú v rôznych oblastiach vedy a techniky a potrebujú sa zdokonaliť v ruštine.

Aby práca Inštitútu A. S. Puškina bola čo najefektívnejšia, zriaďuje tento svoje pobočky a konzultačné strediská v rôznych častiach sveta. Jeho odbočka bola slávnostne otvorená aj v Prahe v marci 1976. Je to ďalší dôkaz prejavu bratského priateľstva, spolupráce a vzájomného porozumenia medzi ZSSR a ČSSR. Pri jeho otvorení bolo zdôraznené, že pre skvalitnenie vyučovania ruského jazyka sú nevyhnutné dve veci — dobrí učitelia a dobré učebnice. A o to sa snaží aj pražská odbočka. Táto odbočka plánuje neskôr otvoriť konzultačné strediská aj v Bratislave a Nitre, kde bude poskytovať najmä metodickú pomoc všetkým našim učiteľom ruštiny. Ďalej bude organizovať semináre a konferencie o problematike vyučovania ruštiny, pripravovať rôzne metodické materiály, pomáhať pri príprave Puškinovho pamätníka, Olympiády v ruskom jazyku a pod. Odbočka bude vyvíjať činnosť v úzkej spolupráci s československými organizáciami a inštitúciami a bude zameriavať svoju prácu na základe ich potrieb a želaní.

Nechceli by sme obísť aj formu pomoci skvalitnenia vyučovania ruského jazyka Kabinetom ruského jazyka v Dome československo-sovietskeho priateľstva v Bratislave. Kabinet je v úzkom kontakte so sekciou ruského jazyka pri ÚV ZČSSP a svoju činnosť orientuje najmä na mimoškolské formy vyučovania ruštiny, ale zároveň slúži aj ako metodické centrum vyučovania ruštiny na školách. Za prvoradú úlohu si kladie poskytovanie konkrétnej pomoci učiteľom ruského jazyka v ich bezprostrednej výchovno-vzdelávacej činnosti. Organizuje semináre a stretnutia ruštinárov, kde sa riešia problémy jazyka, teórie vyučovania, použitia didaktickej techniky, otázky vyučovania krajinovedy, organizovanie mimoškolskej činnosti učiteľov ruštiny a pod. Sústavne poskytuje učiteľom konzultácie, vypožičiava odbornú, metodickú a inú literatúru, učebné pomôcky,

(Pokračovanie na 7. str.)

NOVÉ ÚSPECHY KOZMICKEJ BIOLÓGIE A LEKÁRSTVA

Náš podiel v čs.-sovietskej spolupráci

Naša spolupráca so sovietskymi vedcami a vedcami ďalších socialistických zemí vstúpila do náročnejšej etapy — výskumu biologických objektov zo zvláštnych družíc (skrátene biodružica, biosputnik, biosatellite) série KOSMOS, vypúšťaných v ZSSR podľa koordinovaných plánov sekcie kozmickej biológie a lekárstva INTER-KOSMOS.

Biologické objekty sa nachádzali v sovietskych kozmických kabínach už v starších experimentoch — spomeňme historicky slávny let Lajky v roku 1957, skúmanie vplyvu kozmického letu na jednobunkové organizmy, izolované bunky v kultúrach rastliny, nižšie organizmy, (zvlášť korytnačky) hlavne v družiciach Kosmos 110 a 368. Úvodným krokom pre systematické skúmanie vplyvu stavu beztiaže a ďalších faktorov kozmických letov bol experiment s potkanmi na biodružici Kosmos 605 (1973), organizovaný a vypracovaný iba sovietskymi pracovníkmi. Na základe týchto výsledkov boli dohodnuté ďalšie experimenty s potkanmi na biodružiciach, ktoré mali letieť približne 20 dní, pričom zvieratá mali byť vyšetrené (analyzované) hneď po pristátí a 25—26 dní po pristátí (analýza pozdných následkov, resp. úpravy). Aby mohol byť zhodnotený samotný efekt stavu beztiaže, mali byť organizované pozemské modelové experimenty s rovnakými podmienkami, so simuláciou štartu a pristátia, samozrejme bez stavu nulovej gravitácie. Súčasne mali byť na palube biodružíc umiestnené i centrifúgy na vytvorenie umelej gravitácie s podobnými fyzikálnymi podmienkami, ako aj gravitačné pole zeme, na ktorých by boli umiestnené rôzne biologické objekty.

Pracovná skupina Katedry všeobecnej biológie PF UPJŠ (a jeden pracovník Biofyzikálneho ústavu ČSAV v Brne) boli ako vôbec prví zo socialistických zemí prizvaní ku medzinárodnej spolupráci pri analýze zvierat z biodružice Kosmos 690. Koncom roka 1974 boli na palube tejto biodružice potkany-samce ožiarené z céziového zdroja v priebehu 24 hodín dávkami 220 a 800 rad gama lúčov (pre lepšiu ilustráciu užívame staršiu jednotku intenzity žiarenia pohlteného v tkanive). V modelovom pozemskom experimente boli s odstupom niekoľkých dní ožiarené zvieratá rovnakými dávkami žiarenia. Obidve použité dávky simulovali účinok väčších slnečných erupcií, ktoré by mohli zastihnuť posádku pri dlhších kozmických letoch. Experiment potvrdil, že použité dávky zvieratá prežijú (podobne možno uvažovať o ľuďoch), pričom použité dávky žiarenia sú umocnené faktormi kozmických letov: porušená je výkonnosť celého organizmu. Pri analýze 25 dní po pristátí boli zistené u zvierat známky spočahlivej reparácie. Naša skupina vyšetrila v tkanive ožiarených (a kontrolných neožiarených) zvierat rôzne ukazovatele metabolizmu tukových látok a nukleových kyselín a svojimi výsledkami prispela ku hodnoteniu celého experimentu. Sovietska strana poverila autora článku prednesením súboru prác biochemických zmien z tohto experimentu na 8. sympóziu kozmickej biológie a lekárstva INTERKOSMOS a na 18. sympóziu COSPAR vo Varne v máji—júni 1975.

Vskutku veľkoryso z hľadiska výberu a rozsahu experimentu a medzinárodnej spolupráce bol organizovaný let biodružice Kosmos 782 koncom roku 1975. Pripravili ho pracovníci Ústavu lekársko-biologických problémov Ministerstva zdravotníctva ZSSR v Moskve, pričom spolupracovali s mnohými ďalšími domácimi pracoviskami. Okrem našej skupiny sa experimentu zúčastnili pracovníci Ústavu experimentálnej endrokrinológie SAV v Bratislave, zo socialistických krajín ešte reprezentanti MLR, PLR a RLR. Po prvý raz v histórii sa zúčastnili i vedci z kapitalistických krajín: z USA hlavne reprezentanti NASA (kozmické centrá AMES a L. B. Johnsona), pracovníci mnohých univerzít (napr. Colorado, Wisconsin, Texas, Louisville, Stanford) a vedeckých ústavov, z Francúzska predstavitelia Laboratória fyziky elementárnych častíc Centra jadrového výskumu a Lekárskej fakulty univerzity v Toulouse. Hlavnou úlohou bolo sledovanie vplyvu stavu beztiaže a ďalších faktorov letu na organizmus potkana; v ďalších experimentoch bol sledovaný efekt nulovej gravitácie resp. umelej gravitácie (1 g) na bakteriálne bunky, vyššie rastliny, semená rastlín, kultúry cicavčích i rastlinných buniek, banánové mušky (drosofily), bunky rastlinných nádorov, ikry rybiek Fundulus, korytnačky (podrobnejšie viď článok autora v časopise Letectví — kosmonautika 52, č. 20. str. 12—14, 1976). V experimente „Bioblok" sa skúmala možnosť registrácie ťažkých iónov kozmického žiarenia kombinovaným fyzikálne-biologickým detektorom, v zvláštnom pokuse bola sledovaná otázka ochrany kozmickej lode pred žiarením pomocou vhodných dielektrických článkov.

Naša a bratislavská skupina pracovala na experimente s potkanmi. Dokázalo sa dobré prispôsobenie organizmu podmienkam 20-dňového letu: z hľadiska záťaže sa najviac uplatnili mechanizmy spojené s pristátím biodružice. Porovnaním s pozemským modelovým experimentom sa dali stanoviť zmeny spojené s účinkom nepritomnosti gravitačného poľa zeme. Zmeny boli všeobecne ľahšieho stupňa a v druhej etape vyšetrenia (25 dní po pristátí) sa upravili na úroveň kontrolných nemanipulačných zvierat.

Výsledky tohto náročného experimentu boli starostlivo analyzované a diskutované na dvoch zvláštnych konferenciách v Moskve, za účasti zúčastnených zemí a vybraných predstaviteľov jednotlivých pracovných skupín. Československá účasť na experimente bola hodnotená kladne: zvláštnym listom hodnotil prácu skupiny košických biológov riaditeľ Ústavu lekársko-biologických problémov MZ ZSSR akademik generálmajor O. G. Gazenko. Súhrnné výsledky boli prednesené na 9. sympóziu pracovnej skupiny kozmickej biológie a lekárstva Interkosmos v máji 1976 v Budapešti, časť bola prednesená v septembri t. r. na 28. medzinárodnom astronautickom kongrese v Prahe, niektoré výsledky sú pripravené k publikácii v sovietskej a našej odbornej tlači.

Svojím zameraním a výsledkami experiment s Kosmos 782 splnil nielen vedecký zámer, ale v praxi dokázal mierovú politiku ZSSR a socialistických štátov na poli širokej vedeckej spolupráce.

Na tohoročnom (10.) zasadnutí a sympóziu pracovnej skupiny pre kozmickú biológiu a lekárstvo Interkosmos v Suchumi sa upresnili podmienky pre tohoročný experiment, ktorý sa bude zaoberať otázkou umelej gravitácie na organizmus laboratórnych potkanov. Vzhľadom na závažné zmeny pohybového aparátu pri dlhšom trvaní stavu beztiaže je otázka použitia umelej gravitácie na palubách kozmických lodí veľmi závažná — zvlášť v budúcnosti pri dlhotrvajúcich letoch. Sme hrdí na skutočnosť, že budeme môcť opäť pracovať na novom kozmickom experimente, ktorý je venovaný 60. výročiu Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie. Účastníci z jednotlivých socialistických zemí sa uzniesli pracovať na tomto experimente v rámci združeného socialistického záväzku a prispieť takto ku oslave výročia historického zlomu v dejinách ľudskej spoločnosti.

MUDr. IVAN AHLERS, CSc.,
Katedra všeobecnej biológie PF UPJŠ

Odborná príprava ruštinárov v ZSSR

(Dokončenie zo 6. str.)

nahráva na magnetofónové pásky celé programy na vyučovacie hodiny a iné.

Uviedli sme len niekoľko príkladov konkrétnej pomoci ZSSR pri výchove budúcich učiteľov ruského jazyka a pri poskytovaní odbornej a metodickej pomoci všetkým učiteľom ruštinárom. Aj z toho je vidieť, že v rozvoji československej výchovno-vzdelávacej sústavy sa osobitná pozornosť venuje vyučovaniu ruského jazyka, ktorého význam vo svete neustále rastie.

J. BAČA, V. JABUR

Čs.-sovietske lekárske a zdravotnícke vzťahy

Oblasť československo-sovietskych lekárskych a zdravotníckych vzťahov v plnej miere svedčí o prirodzenom a neformálnom vzťahu pokrokových predstaviteľov našej inteligencie k sovietskej vede k sovietskemu ľudu. Veď naši pokrokoví lekári, uvedomujúc si hneď od začiatku vysoko humánne ideály a ciele sovietskej medicíny a zdravotníctva už v čase, keď naša buržoázna vláda za prvej republiky priamo zakazovala vzájomné styky medzi predstaviteľmi našej a sovietskej vedy, nielenže tieto styky nadväzovali, ale so sovietskymi lekármi veľmi úzko spolupracovali a výsledky sovietskej medicíny a zdravotníctva veľmi intenzívne u nás propagovali.

Už počas celého 19. storočia sa rozvíjali vzájomné styky medzi českými slovenskými a ruskými lekármi, ktoré možno považovať za predchodcu neskorších československo-sovietskych lekárskych stykov. V roku 1925 v Časopise českých lekárov vyšiel článok známeho českého lekára Gustáva Gellnera pod názvom „Záujem Nemcov o Rusko", v ktorom vrele odporúčal českým lekárom kladný postoj k sovietskej skutočnosti a súčasne aj sledovanie sovietskej lekárskej literatúry. Tohto istého roku bola v Prahe založená „Spoločnosť pre hospodárske a kultúrne styky s novým Ruskom", ktorá začala vydávať časopis „Nové Rusko". Medzi iniciátormi založenia tejto spoločnosti bol český zubný lekár Ladislav Görlich. V roku 1927 významný sovietsky vedec svetového mena I. P. Pavlov navštívil prvý raz Československo, aby sa na radu sovietskych internistov liečil v Karlových Varoch. V roku 1929 dvaja mladí českí lekári psychiater V. Haškovec a patológ F. Barták, podnikli prvú študijnú cestu do ZSSR, aby o svojich dojmoch a skúsenostiach referovali na schôdzach lekárskych spoločností u nás. V tridsiatych rokoch došlo k ďalším významným udalostiam na poli prehlbovania československo-sovietskych stykov. Spolok lekárov českých v Prahe zvolil za svojho čestného člena významného sovietskeho chirurga V. I. Razumovského a v tom istom roku bola založená Lekárska sekcia Spoločnosti pre hospodárske a kultúrne styky so Sovietskym zväzom. Tým československo-sovietske lekárske styky dostali aj oficiálne administratívno-operatívne centrum, ktoré zohralo dôležitú úlohu pri ich ďalšom rozvoji. V r. 1931 bol za čestného člena Spolku lekárov českých zvolený ďalší sovietsky chirurg V. A. Oppel a akademik I. P. Pavlov bol zo strany našich lekárov poctený tým, že ho Purkynova spoločnosť pre štúdium duše a nervstva zvolila za svojho čestného člena.

V rokoch 1931—1935 navštívili z vlastnej iniciatívy v záujme získavania skúseností Sovietsky zväz celé desiatky našich najvýznamnejších lekárov, ba možno povedať vedcov svetového mena. Zo slovenských lekárov to boli Juraj Komár z Nitry, ortopéd Ján Červeňanský, internista Ladislav Dérer, František Šimek a ďalší. Na základe týchto návštev boli u nás už v roku 1935 vydané diela pod názvom „Zdravotníctvo v ZSSR", „Lekár sa díva na ZSSR" a ďalšie. Ešte v roku 1930 bola u nás založená masová organizácia Zväz priateľov ZSSR, vo vedení ktorej pracovali aj nadšení priatelia a obdivovatelia ZSSR, lekári Bohuslav Vrbenský a Ivan Hálek. Svojou obetavou prácou v tomto zväze dokázali získať celý rad lekárov k spolupráci a k priateľstvu so Sovietskym zväzom.

Živý rozvoj vzájomných československo-sovietskych lekárskych vzťahov bol do značnej miery narušený v rokoch 1939 až 1945, keď sa Československo stalo obeťou nacistickej agresie. No napriek tomu aj v tomto čase zostali medzi českými a slovenskými lekármi zachované sympatie k Sovietskemu zväzu. Hodno tu spomenúť, že v rámci československého odporu proti nacistickým okupantom bola vytvorená ilegálna skupina z českých a slovenských lekárov pod vedením doc. M. Nedvěda, ktorá nielen pomáhala ilegálnym pracovníkom, ale zároveň pripravovala plán reorganizácie československého zdravotníctva podľa sovietskeho vzoru. Celý rad našich pokrokových lekárov v období partizánskych bojov a hlavne v oblasti Slovenského národného povstania sa zapojili do aktívnej zdravotníckej pomoci našim a sovietskym partizánom a ilegálnym pracovníkom. Mnohí naši lekári po okupácii priamo emigrovali do ZSSR (Vrbenský, Buchler, Skládal, Rodovský, Skvařil a ďalší).

Po roku 1945, najmä po roku 1948, československo-sovietske lekárske a zdravotnícke styky neboli ničím iným, ako zákonitým pokračovaním priateľského postoja mnohých našich pokrokových lekárov k sovietskej lekárskej vede a socialistickému systému zdravotníckej starostlivosti. Avšak v tomto období sa už vyskytli reálne šance realizácie hlavných princípov sovietskeho zdravotníctva aj v našich československých podmienkach. Treba povedať, že to boli naši lekári a vedeckí pracovníci, ktorí sa v rokoch 1950—1951 znova obrátil na predstaviteľov sovietskeho zdravotníctva so žiadosťou o pomoc pri reorganizácii nášho zdravotníctva na socialistických princípoch a zásadách. Táto pomoc nám zo sovietskej strany bola poskytnutá v plnom rozsahu nielen v teórii, ale aj priamo v praxi. Výsledkom tejto spolupráce a pomoci bolo zjednotenie nášho zdravotníctva v roku 1951. Tento dôležitý krok v našom zdravotníctve, ako aj nasledujúca spolupráca so sovietskym zdravotníctvom priniesli nám aj pri čiastkových nedostatkoch také výsledky v oblasti ochrany zdravia, ktoré hovoria samy za seba.

Prof. MUDr. M. Filip, CSc.

ČÍSLA A FAKTY

O tom, ako po prvýkrát v histórii ľudstva na spoločenskom základe sa riešia základné problémy ochrany matky a dieťaťa, najpresvedčivejšie hovoria nasledujúce fakty a čísla.

V deviatej päťročnici na tomto úseku boli KSSZ a sovietskou vládou prijaté nasledujúce dokumenty a opatrenia: Dokument o zabezpečení tehotenstva a pôrodu; Opatrenie na opateru chorých detí; Dokument o rozvoji výroby potravín pre deti a Opatrenie o zvýšenej starostlivosti o deti z nižších sociálnych vrstiev.

V rokoch 1973—1975 boli vo zväzových republikách rozpracované základné opatrenia pre rozvoj sociálno-zdravotnej starostlivosti o matku a dieťa v nových podmienkach.

V zákone „O štátnom päťročnom pláne rozvoja národného hospodárstva ZSSR na roky 1976—1980" sa nastoľujú nasledujúce úlohy:

Zlepšenie podmienok života a práce pracujúcich žien, zavedenie čiastočne platenej dovolenky pre opatrovanie dieťaťa do 1 roka, vytváranie ďalších priaznivých podmienok pre ženy — matky, ako je čiastočný pracovný úväzok, možnosti pracovať doma, rozšírenie možnosti kolektívneho stravovania pre dieťa a výstavba špecializovaných detských zariadení.

Pri Soviete zväzu a Soviete národností Najvyššieho sovietu ZSSR boli v roku 1976 vytvorené Stále komisie pre riešenie základných otázok života a práce žien a ochrany matky a dieťaťa.

V rokoch 1976—1980 bude v ZSSR iba prostredníctvom komunistických subotníkov postavených 127 pôrodníc so 16 717 lôžkami, 7 veľkých poradní a 10 gynekologických nemocníc s 1380 lôžkami.

V ZSSR sa venuje mimoriadna pozornosť aj vedeckému riešeniu otázok ochrany zdravia žien — matiek a novorodencov. Za posledných 5 rokov bolo na tomto úseku publikovaných okolo 5 tisíc prác, napísaných 92 monografií, obhájených 280 doktorských a 896 kandidátskych dizertačných prác.

Prof. MUDr. M. FILIP, CSc.

Spolupráca Štátneho pedagogického inštitútu M. Gorkého v Kyjeve s PdF UPJŠ

Z iniciatívy Katedry ukrajinského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty v Prešove boli počas služobnej cesty docent dr. M. Nováka v Kyjeve v roku 1965 nadviazané prvé kontakty s viacerými katedrami Štátneho pedagogického inštitútu M. Gorkého v Kyjeve. Tento inštitút v hlavnom meste Ukrajiny má za sebou už viac ako päťdesiatpäťročnú záslužnú prácu vo výchove učiteľských kádrov pre základné a stredné školstvo a príprave vedeckých pracovníkov pre Ukrajinskú SSR. V druhej polovici päťdesiatych a na začiatku šesťdesiatych rokov na tomto inštitúte úspešne absolvovali štúdium takmer dve desiatky československých štipendistov, ktorí dnes pracujú v školstve a na rôznych úsekoch spoločenského života, najmä vo Východoslovenskom kraji. Aj v súčasnosti táto vysoká škola prispieva k zvýšeniu kvalifikácie učiteľov ukrajinského jazyka a literatúry formou letných jazykových kurzov. Tieto skutočnosti priaznivo vplývali na nadviazanie a rozvíjanie družobných stykov medzi kyjevskými a prešovskými pedagógmi.

Už v marci 1968 absolvoval prvý študijný pobyt v Prešove prof. P. P. Chropko, DrSc. Jeho návšteva na Pedagogickej fakulte v Prešove položila prvé základy pre ďalšiu úspešnú spoluprácu. Tieto styky prehĺbil svojou návštevou Prešova v roku 1969 vtedajší prorektor Pedagogického inštitútu v Kyjeve prof. M. H. Udovičenko, DrSc., počas pobytu, ktorého medzi vedením tunajšej fakulty a PI v Kyjeve boli dojednané konkrétne formy ďalšej spolupráce.

Počnúc týmto rokom každoročne prichádzajú na Pedagogickú fakultu v Prešove vysokokvalifikovaní vedecko-pedagogickí pracovníci, ktorí svojou aktívnou účasťou vo výchovno-vzdelávacom procese prispievajú ku príprave kvalifikovaných učiteľov — ukrajinčinárov. Ich stretnutia s našimi poslucháčmi, ako aj so žiakmi stredných a základných škôl v značnej miere prispeli k informovanosti o živote a práci sovietskych študentov, o ich mimoškolskej a záujmovej činnosti. Pobyt sovietskych súdruhov využívajú aj mnohí učitelia na prekonzultovanie rôznych pedagogicko-vedeckých problémov.

Medzi tými, ktorí doteraz navštívili Pedagogickú fakultu, je aj terajší prorektor PI v Kyjeve prof. P. I. Orlik, DrSc., prodekan Filozofickej fakulty PI doc. V. V. Loboda, DrSc., doc. M. M. Pľuščová, CSc., doc. E. I. Macko, CSc., doc. A. I. Očeretnyj, CSc. Všetci naši hostia počas svojho pobytu odprednášali cyklus prednášok, viedli semináre a cvičenia zo svojich disciplín, odovzdávali na besedách s poslucháčmi a učiteľmi skúsenosti z oblasti mimoškolskej práce poslucháčov, ich vedecko-odbornej činnosti a spoločensko-politickej praxe. Veľmi aktívny pobyt sovietskych súdruhov zanechal veľmi dobrý ohlas nielen na Katedre ukrajinského jazyka a literatúry, ale aj na celej fakulte a vo verejnosti.

Družobné styky medzi týmito dvoma vysokými školami sa rozvíjajú aj inými cestami. Viacerí naši učitelia absolvovali v Kyjeve jedno- až trojmesačné stáže v rámci zvyšovania kvalifikácie. Na katedre pedagogiky PI v Kyjeve absolvovali študijné pobyty doc. dr. T. Srogoň, CSc., PhDr. Š. Holček, odb. asistent A. Macko, odb. asistent, na katedre výtvarnej výchovy boli doc. J. Muška a doc. P. Markovič. Získané vedomosti a pedagogické skúsenosti v Kyjeve si menovaní vysoko vážia a aplikujú ich vo svojej pedagogickej činnosti. V roku 1971 doc. dr. F. Kováč, CSc., obhájil dizertačnú prácu pred Vedeckou radou PI v Kyjeve a získal vedeckú hodnosť kandidáta filozofických vied.

Vysoko si ceníme pomoc kyjevských súdruhov aj v tom, že nám poskytujú najnovšiu odbornú a metodickú literatúru, najmä z ukrajinistiky, učebné osnovy a niektoré metodické pomôcky.

Za účelom vyhodnotenia doterajších skúseností z družobných stykov, ich prehĺbenia a konkretizácie v novembri 1975 roku navštívili rektora Štátneho pedagogického inštitútu M. Gorkého v Kyjeve dekan Pedagogickej fakulty UPJŠ v Prešove prof. RNDr. Ján Dorko, CSc., a prodekan doc. PhDr. Fedor Kováč, CSc. Počas tejto návštevy boli konštatované obojstranné výhodné družobné styky v oblasti výchovy učiteľských kádrov, prípravy vedeckých pracovníkov a v oblasti obsahovej prestavby a modernizácie výuky. Návrh zmluvy o ďalšej spolupráci je v štádiu riešenia na kompetentných orgánoch školskej USSR a SSR.

Navrhovaná zmluva vychádza z doterajších dobrých skúseností a predpokladá rozšírenie a prehĺbenie už existujúcej spolupráce na ďalšie úseky, čo bude veľkým prínosom pre celkové skvalitnenie prípravy učiteľov na Pedagogickej fakulte UPJŠ v Prešove a ďalším vkladom k upevneniu československo-sovietskej družby.

Doc. PhDr. Michal Novák,
vedúci KUJaL

Šesťdesiatročná cesta rozvoja magnetizmu a fyziky nízkych teplôt v ZSSR

Víťazstvo Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie znamenalo počiatok kvalitatívne novej vývojovej etapy rozvoja spoločnosti. Od samých základov sa zmenila nielen celá politická, sociálna a ekonomická štruktúra, ale taktiež aj oblasť duševnej tvorivej činnosti ľudí. Po Veľkej októbrovej socialistickej revolúcii sa stala veda v Sovietskom zväze jedným zo základných kameňov budovania novej spoločenskej formácie. Napriek ťažkým počiatočným podmienkam prvých rokov existencie ZSSR sovietska vláda na čele s komunistickou stranou vedenou V. I. Leninom venovali nesmierne úsilie rozvoju vzdelanosti, kultúry a vedy. Pri tejto príležitosti stačí spomenúť vznik veľmi známeho Fyzikálneho ústavu Joffeho v Leningrade v roku 1918 a vznik republikovej akadémie vied na Ukrajine v roku 1919. V ZSSR sa po prvý raz vo svete zaviedol štátny systém organizovania vedecko-výskumnej činnosti. V dvadsiatych a tridsiatych rokoch boli založené popri Moskve a Leningrade nové centrá rozvoja vedeckej činnosti v Kyjeve, Sverdlovsku a neskôr v Novosibirsku, Tbilisi, Donecku a inde. Podobné centrá boli vybudované alebo sa budujú na Ďalekom východe. Sovietska veda zaujíma čelné miesto vo svete v mnohých vedeckých odvetviach. Nie je tomu inak ani vo fyzike. Medzi nositeľmi Nobelovej ceny za fyziku sú aj štyria sovietski fyzici, čo taktiež dokumentuje ocenenie sovietskej fyziky v kapitalistickom svete. Cieľom nášho príspevku je

(Pokračovanie na str. 10)

Poslucháči družobnej ŠU v Užhorode na výmennej praxi u nás navštívili v Bratislave aj Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. Uprostred riad. ústavu prof. Ružička a ved. skupiny študentov z Užhorodu prof. Dzendzelivskij.

Šesťdesiatročná cesta rozvoja magnetizmu a fyziky nízkych teplôt v ZSSR

(Pokračovanie zo str. 9.)

v krátkosti načrtnúť úspechy sovietskej magnetickej školy a fyziky nízkych teplôt, ktoré významne prispeli k obohateniu ľudského poznania.

V dvadsiatych rokoch nášho storočia medzi aktuálne problémy magnetizmu patrila otázka podstaty vzniku tzv. spontánnej magnetizácie feromagnetík. Je dobre známe, že magneticky usporiadaný stav látky — feromagnetizmus, antiferomagnetizmus resp. ferimagnetizmus, vzniká len v určitých prvkoch, zliatinách a zlúčeninách, napr. v tzv. 3d-kovoch ako sú železo, nikel, kobalt, v tzv. 4f-kovoch, ktoré nazývame lantanidy. Základnou vlastnosťou magneticky usporiadaného stavu je existencia spontánnej magnetizácie, ktorá vzniká následkom paralelnej orientácie magnetických momentov iónov látky. Pritom nositeľom magnetického momentu sú elektróny, vytvárajúce elektrónový obal atómu. Pre feromagnetický stav má kľúčový význam vlastný magnetický moment elektrónu, ktorý je spojený so spinom elektrónu. Spontánna magnetizácia je makroskopickým prejavom paralelnej orientácie spinov elektrónov. Vzájomná interakcia medzi elektrónmi, ktorá vedie k spontánnej magnetizácii, je rovná približne 0,1 eV na jeden elektrón. Ak by táto interakcia medzi magnetickými momentmi bola analogická vzájomnému pôsobeniu medzi makroskopickými magnetmi, uvedenej hodnote energie by muselo zodpovedať vnútorné magnetické pole vo feromagnetiku o indukcii rádove 10^5 A/m. Tak vznikla závažná otázka o podstate vnútorného poľa vo feromagnetikách. Leningradský fyzik Dorfman roku 1927 experimentálne dokázal nemagnetickú povahu vnútorného poľa, ktoré vedie k spontánnej magnetizácii. Tento poznatok zohral významnú úlohu pri ďalšom vývoji teórie magnetizmu. Roku 1927 ďalší leningradský fyzik Frenkel prišiel k záveru, že najvýhodnejšie magnetické usporiadanie z hľadiska energie, ktoré vzniká následkom tzv. výmenných síl kvantovomechanickej povahy, je v prípade paralelnej orientácie spinov. To bol ďalší závažný kvalitatívny krok na ceste k vytvoreniu súčasnej kvantovej teórie magnetizmu. V tomto smere k teórii magnetizmu významne prispel Vonsovskij a jeho spolupracovníci. Vo feromagnetikách hrajú dôležitú úlohu aj také interakcie medzi magnetickými momentmi atómov, ktoré vedú ku vzniku magnetickej kryštalografickej anizotropie. Makroskopicky sa toto pôsobenie prejavuje tým, že magnetovanie feromagnetických kryštálov závisí od smeru magnetovania voči kryštalografickým osiam. Prvú fenomenologickú teóriu tohto javu vypracoval roku 1939 Akulov. Vo feromagnetikách pri určitých podmienkach vznikajú tzv. domény. V každej z domén sú magnetické momenty paralelné, ale výsledný smer spontánnej magnetizácie v rôznych doménach je rôzny. Teóriu vzniku doménovej štruktúry, jej rozmanitosť a správanie sa v magnetickom poli vypracoval roku 1935 Landau a Lifšic. Závery tejto práce boli ďalším rozvojom experimentálnej techniky plne potvrdené. O zviditeľnenie doménovej štruktúry sa podstatne zaslúžil Akulov a dodnes sa používa pre pozorovanie doménovej štruktúry. Cenné poznatky pri štúdiu doménovej štruktúry dosiahol Šur so spolupracovníkmi vo Sverdlovsku. Otázkou magnetizačných procesov vo feromagnetikách sa zaoberal Kondorskij v Moskve a roku 1946 uviedol základné mechanizmy, ktoré sú zodpovedné za hysterézne vlastnosti feromagnetika. Kondorskij je taktiež autorom teórie koercitívnej sily založenej na mechanických pnutiach. Problematikou Barkhausenových skokov sa zaoberali Kirenskij a Ivlev, ktorí roku 1951 ukázali na existenciu tzv. negatívnych Barkhausenových skokov. V oblasti magnetooptiky vykonal záslužnú prácu Krinčik v Moskve a Eremenko v Charkove.

Ako sme už spomenuli, magneticky usporiadaný stav môže existovať aj vo forme antiferomagnetizmu resp. ferimagnetizmu. Prvú teóriu antiferomagnetizmu vypracoval roku 1933 Landau. Pri tejto súvislosti je potrebné spomenúť Borovika-Romanova, ktorý sa zaoberal štúdiom slabého feromagnetizmu v nekovových antiferomagnetikách. Významné výsledky sa dosiahli aj v oblasti výskumu tenkých magnetických vrstiev v prácach Kirenského, Telesnina, Iljičeva, Buravichina a ďalších.

V posledných rokoch sa sústredila značná pozornosť na skupinu kovov vzácnych zemín ich zlúčenín s ostatnými prvkami periodickej tabuľky. Ukazuje sa, že tieto materiály sú veľmi perspektívne pre novú generáciu permanentných magnetov a prekonávajú vlastnosti doterajších permanentných magnetov. Všetci dobre vieme, ako rozvoj prakticky každého technického odvetvia závisí od kvality permanentných magnetov, ktoré sa používajú od domácnosti až po kozmickú techniku. Významné výsledky v tomto smere dosiahol Belov so spolupracovníkmi v Moskve a magnetická skupina vo Sverdlovsku. K štúdiu základných vlastností významne prispela aj skupina v Novosibirsku pod vedením Bojarského.

Rozvoj fyziky a techniky nízkych teplôt je úzko spojený s realizáciou zariadení pre skvapalňovanie hélia. Prvé litre kvapalného hélia v ZSSR boli vyrobené v Charkove, kde je v súčasnosti centrum nízkych teplôt v ZSSR. Medzi najvýznamnejšie osobnosti, ktoré podstatnou mierou prispeli k rozvoju fyziky a techniky nízkych teplôt vo svete patrí akad. Kapica. V dvadsiatych rokoch pracoval v Ruthefordovom laboratóriu v Anglicku, kde realizoval prvé experimenty pri teplote kvapalného hélia a v silných magnetických poliach. Známy lineárny vzrast elektrického odporu niektorých kovov v magnetickom poli nesie jeho meno. Po návrate do ZSSR vybudoval nový ústav, ktorý sa stal svojimi prácami čoskoro známym na celom svete. Kapica po prvý raz vo svete zostrojil nový typ skvapaľňovača hélia s tzv. piestovým detandérom, ktorý umožňuje skvapaľňovať hélium bez použitia kvapalného vodíka na predchladzovanie. V roku 1938 Kapica objavil supratekutosť kvapalného hélia. Bola to po prvý raz v histórii fyziky, že bola objavená látka, ktorá pri svojom pohybe nestráca energiu a tečie bez trenia. V Kapicovom ústave tohto času pracoval Landau, ktorý v rokoch 1941—44 vytvoril teóriu supratekutého hélia. Za tieto práce bola Landauovi roku 1962 udelená Nobelova cena. Z celej plejády svetonámych vedcov z Kapicovho ústavu dosiahli významné výsledky Šalnikov, Alexejevskij a Zavaritskij pri štúdiu elektrónovej štruktúry kovov a supravodivosti, ďalej Peškov a Zinovjeva pri štúdiu vlastností hélia 3 a zmesí hélia 3 s héliom 4. Peškov objavil existenciu tzv. druhého zvuku v supratekutom hélii. K rozvoju teórie supravodivosti taktiež podstatne prispeli sovietski fyzici. Landau a Ginsburg vypracovali teóriu supravodičov druhého druhu, ktorú rozpracoval Abrikosov. Na základe tejto teórie sa v súčasnosti interpretujú vlastnosti tzv. tvrdých supravodičov, ktoré sa používajú pre konštrukciu magnetických cievok pre vytváranie silných magnetických polí. K teórii supravodivosti a supratekutosti významne prispeli práce akad. Bogoljubova. Možno povedať, že prakticky súčasne so známou teóriou supravodivosti amerických fyzikov z roku 1957 a odmenou Nobelovou cenou, k rovnakým výsledkom prišiel Bogoljubov inou matematickou cestou. Veľký podiel na rozvoji fyziky a techniky nízkych teplôt v ZSSR má Ústav nízkych teplôt v Charkove, kde pod vedením akad. Verkina boli dosiahnuté mnohé originálne poznatky. V prácach skupiny prof. Dmitrenka bola po prvý raz dokázaná existencia strieďavého Josephsonovho javu v supravodičoch. Skupina prof. Eselsona získala bohatý materiál o vlastnostiach roztokov hélia 3 s héliom 4. Mnohé zariadenia, ktoré pracujú v kozmickom priestore, napr. infračervené detektory, boli zhotovené práve na tomto ústave. Tento ústav aj významne prispel k rozvoju tzv. kryochirurgie a kryobiológie. Nemožno nespomenúť závažné práce charkovských fyzikov Šubnikova a Lazareva z tridsiatych rokov, venované štúdiu supravodivosti a supratekutosti. Šubnikovo meno nesie známy fyzikálny jav oscilácie elektrického odporu kovov v magnetickom poli pri nízkych teplotách. Len nedávno boli potvrdené experimentálne práce Šubnikova o vlastnostiach supravodičov druhého druhu a jeho menom sa taktiež nazýva jeden zo stavov supravodiča v magnetickom poli.

Cenný svetový úspech dosiahol Neganov v Dubne v roku 1965, keď realizoval novú elegantnú metódu pre dosahovanie veľmi nízkych teplôt rozpúšťaním hélia 3 v héliu 4. Tak sa otvorila nová etapa dosahovania veľmi nízkych teplôt až do niekoľko milikelvinov, a prvé výsledky na tejto ceste už boli dosiahnuté. Pod 3 mK bola objavená supratekutosť hélia 3 a tento výsledok je veľmi závažný nielen pre fyziku kondenzovaných sústav, ale aj pre teóriu jadra resp. astrofyziku. Uvedená nová chladiaca metóda sa široko používa v jadrovej fyzike aj vo fyzike vysokých energií. Sovietsky fyzik Pomerančuk v roku 1950 predpovedal, že pomocou hélia 3 bude možné dosiahnuť teploty pod 1 mK. Až v roku 1965 sa Anufrievovi v Moskve podarili experimentálny dôkaz, že pri stláčaní kvapalného hélia 3 pozdĺž krivky topenia sa hélium ochladí. Táto metóda v kombinácii s metódou Neganova umožňuje plne zvládnuť teplotnú oblasť až po 1 mK, a pre fyzikov rôznych špecializácií sa tak otvárajú nové možnosti štúdia magnetických, elektrických a tepelných vlastností látok v blízkosti absolútnej nuly.

Rozsah tohto príspevku neumožňuje podrobnejšie popisovať získané výsledky na poli magnetizmu a fyziky nízkych teplôt. Domnievame sa však, že na základe uvedených faktov si čitateľ nášho Spravodaja môže vytvoriť predstavu o úspechoch sovietskej magnetickej školy a fyziky nízkych teplôt.

Šesťdesiatročné obdobie rozvoja týchto vedeckých odborov v ZSSR jasne dokumentuje silu a životaschopnosť marxisticko-leninskej filozofie v oblasti rozvoja fyziky. Na tieto ohromné úspechy dosiahnuté sovietskymi ľuďmi, budujúcimi komunizmus, môžeme byť hrdí aj my, fyzici v socialistickom Československu. Cesty k týmto úspechom, ktoré prekonali naši sovietski priatelia, nech sú pre nás stálym zdrojom poučenia pri ďalšom rozvoji fyziky v našej vlasti.

Ing. Š. JÁNOŠ, CSc., KEF PF UPJŠ

Spolupráca Kabinetu marxizmu-leninizmu pri Právnickej fakulte UPJŠ

SO SOVIETSKYMI ODBORNÍKMI

KML vo svojej pedagogickej a vedeckej práci aktívne spolupracuje so sovietskymi lektormi a vysokoškolskými učiteľmi v oblasti spoločenských vied.

19. januára 1977 sa pracovníci nášho kabinetu zúčastnili na KV KSS prednášky a seminára k problémom komunistickej výchovy. Prednášali sovietski lektori ÚV KSSZ. Súdr. Sivuš P. J. predniesol tému „Sociálny vývoj v materiáloch XXV. zjazdu KSSZ", s. Belov A. P. vystúpil s prednáškou na tému „Ideovo-politická výchova pracujúcich". Pracovníci KML na prednáške i na seminári získali ďalšie poznatky z uvádzania materiálov XXV. zjazdu KSSZ do života.

V pedagogickom procese na Právnickej fakulte UPJŠ pôsobil v šk. roku 1976/77 prof. Dudkov I. S., DrSc. z Moskvy, jeho prednášky boli prínosom pre poslucháčov, učitelia KML si mali možnosť vymieňať skúsenosti s dlhoročným sovietskym pedagogickým pracovníkom, čo prispelo k zvýšeniu úrovne výuky marxizmu-leninizmu na našej fakulte. Po odchode prof. Dudkova do ZSSR naďalej s ním spolupracujeme.

K zlepšeniu svetonázorovej výchovy v oblasti vedeckého ateizmu prispela prednáška pre učiteľov marxistickej filozofie ÚML UPJŠ v Prešove dňa 24. mája 1977 prof. Kolonického P. F., DrSc. na tému: „ZDROJE NÁBOŽENSTVA V PODMIENKACH SOCIALIZMU".

K aktuálnym otázkam historického materializmu predniesol dňa 26. apríla 1977 na ÚML docent saratovskej univerzity v ZSSR súdr. Usťjancev V. B. prednášku na tému: SOCIÁLNA FORMA POHYBU MATÉRIE". Druhý deň pobytu v Košiciach sa zúčastnil doc. Usťjancev seminára z marxistickej filozofie v 4. seminárnej skupine III. ročníka Právnickej fakulty UPJŠ, v ktorom oboznámil poslucháčov s niektorými schémami, ktoré používa na svojich prednáškach a seminároch z historického materializmu. Na záver seminára poslucháči skupiny besedovali so sovietskym lektorom, zvlášť ich zaujímala problematika spojená so spôsobom štúdia na sovietskych právnických fakultách.

KML spolupracuje so sovietskymi odborníkmi i na poli vedeckého výskumu. Náš pracovník Ing. Ordoš M. vstúpil do externej ašpirantúry na Leningradskej štátnej univerzite z odboru politická ekonómia. V letnom semestri 1977 sa Ing. Ordoš zúčastnil pobytu v Inštitúte zvýšenia kvalifikácie na Moskovskej štátnej univerzite. Jeho poznatky a skúsenosti z tohto pobytu využijeme na skvalitnenie teoretickej a pedagogickej práce.

Vo vyučovacom procese využívame sovietske metodické príručky, názorné pomôcky, ktoré sú dobrým pomocníkom našich učiteľov. Sú to napr. učebné pomôcky z politickej ekonómie kapitalizmu zostavené Faminským I. P. a pomôcky z politickej ekonómie socializmu a komunizmu zostavené Maximovom A. M. Obe tieto pomôcky obsahujú 42 farebných plagátov — schém. Ďalej učebné pomôcky z historického a dialektického materializmu zostavené Glagolevom V. F., ktoré predstavuje 21 schém. Tieto pomôcky nám pomáhajú zvýšiť kvalitu seminárov, zlepšiť osvojenie si učebného materiálu našimi poslucháčmi.

Mária Agafonová

Pobyt v inštitúte pre zvyšovanie kvalifikácie učiteľov spoločenských vied pri Štátnej univerzite Lomonosova v Moskve

V čase od 1. februára do 30. júna 1977 absolvoval som IPK v Moskve. Je to jedno z deviatich zariadení ZSSR, kde si učitelia spoločenských vied po piatich rokoch zvyšujú svoju kvalifikáciu. V tomto behu bolo viac než 400 poslucháčov, z ktorých bolo asi 90 vedúcich katedier, viac než 30 profesorov, ostatní takmer všetci docenti. Priemerný vek poslucháčov bol cez 50 rokov. Do takejto skúsenej a kvalifikovanej rodiny prijali aj 35 poslucháčov zo socialistických krajín, medzi nimi aj nás z Československa. Prijali nás naozaj ako svojich a poskytovali nám všestrannú pomoc.

Ubytovali nás na malebných Leninských horách v internáte budovy MGU. Samotná budova vzbudzuje úctu už pri vonkajšom pohľade a pri pobyte v tomto obrovskom chráme sovietskej vedy pocity sa niekoľkokrát znásobujú. Na každom kroku tu prekypuje mladosť, elán a optimizmus. Snáď nenájde sa taká krajina, z ktorej by mladí ľudia neštudovali na tejto univerzite. Avšak všetci tu tvoria družnú rodinu, prejavujú si vzájomnú úctu bez toho, aby prihliadali na príslušnosť alebo farbu pleti.

Chodil som do knižnice na Leninských horách, Gorkého knižnice, svetoznámej Leninskej knižnice a nádhernej knižnice INION. Tieto knižnice vždy boli plné, zvlášť ich študovne sú svedkami obrovského študijného úsilia a poctivého prístupu k vedeckej práci.

Všímal som si propagáciu a agitáciu na jednotlivých fakultách a všade som videl ako neformálne, pútavo a tvorivo pristupujú vysoké školy k 60. výročiu VOSR.

Okrem čisto odborných prednášok, každý týždeň vypočuli sme si informácie zástupcov rôznych ministerstiev a rezortov, pracovníkov ÚV KSSZ Komsomolu, Gosplamu, Akadémie vied k rôznym aktuálnym otázkam. V súčasnosti zvlášť veľkú pozornosť sovietski ľudia venujú diskusii k novej ústave, ktorá zakotvuje dosiahnuté výsledky pri budovaní socializmu v ZSSR a vytyčuje ďalšie perspektívy rozvoja sovietskej spoločnosti.

Polročný pobyt mi umožnil bližšie sa oboznámiť so životom sovietskych ľudí, s ich obrovskou budovateľskou prácou.

Vznikajú tu obrovské sídliská, ktoré sa vymykajú svojimi dimenziami našim predstavám, budujú sa nové závody, kultúrne a sociálne zariadenia. Každý deň mierovej práce prináša svoje bohaté plody a napredovania.

Stretol som sa s ľuďmi, ktorí bojovali pri oslobodzovaní Československa, mnohí z nich sú vojnovými invalidmi, stretol som sa s mojimi rovesníkmi, ktorí majú svojich rodičov pochovaných v Československu.

Videl som stretnutie veteránov Veľkej vlasteneckej vojny, takmer denne som prechádzal popri hrobe neznámeho vojaka pri Kremeľskom múre, často som prechádzal pri Mauzóleu V. I. Lenina, navštívil som múzeá, galérie, výstavy.

Tu znova som si uvedomil, ako tesne je prepojená naša minulosť a súčasnosť so životom sovietskych ľudí, aká dôležitá je naša spoločná práca pre budúcnosť.

Na konferencii konanej v rámci IPK oboznámil som poslucháčov s výučbou politickej ekonómie na našich vysokých školách a zvlášť na našej univerzite. Všetci prítomní sa veľmi zaujímali o naše skúsenosti, problémy, úspechy.

Ťažko v krátkom článku vystihnúť celý program štúdia, všetky dojmy a zážitky. Je nesporné, že pobyt v IPK je pre nás obrovským zdrojom poučení, poznatkov a inšpirácie.

Ing. MIKULÁŠ ORDOŠ, odb. asist.
KML pri PrF UPJŠ

Skvalitňujeme výučbu ruštiny

Prípravy, aj samotné oslavy významného jubilea u nás sú „organickou súčasťou práce každej školy v plnení záverov XV. zjazdu KSČ, v zabezpečení úloh vyplývajúcich z Projektu ďalšieho rozvoja československej výchovno-vzdelávacej sústavy a dosahovaní lepších výsledkov vo výchove a vyučovaní, najmä v aktívnom ovládaní ruského jazyka“ (Oslavy u nás, UN, č. 17, roč. XXVII, s. 8, z 28. apríla 1977).

Tento nástup na skvalitňovanie výučby ruského jazyka vyžaduje zaujímavé, pútavé metódy pri vyučovaní tohto predmetu, neformálny prístup, zbaviť sa zastaralých metód a foriem práce. Prostredníctvom literárneho čítania, odborných i zábavných ruských časopisov oboznamovať mládež s literatúrou, umením a kultúrou národov Sovietskeho zväzu a priblížiť jej zjavy sovietskej literatúry a kultúrnych dejateľov. Na tieto náukové a výchovno-ideové ciele využiť kluby mladých priateľov ZSSR, kluby internacionálnej družby, prípravu študentov na Puškinov pamätník, Olympiádu v ruskom jazyku, najmä 3. medzinárodnú olympiádu v Moskve v roku 1978, i I. medzinárodný festival detí v ZSSR.

Pri plnení týchto a mnohých iných náročných cieľov a úloh, pri vyučovaní ruského jazyka a výchove mladého pokolenia, ako aj pri získavaní najnovších odborných, pedagogických a metodických poznatkov na pedagogických fakultách nám poskytujú neoceniteľnú pomoc sovietski lektori, ktorí už viac ako desaťročie prichádzajú k nám na semestrálne alebo dvojsemestrálne pobyty. Ich všestranná účinná pomoc sa efektívne prejavuje pri dôkladnejšom osvojovaní si ruského jazyka poslucháčmi, a čo je veľmi potešiteľné, aj pri komunistickej výchove. Je až porozuhodné, s akou ochotou a elánom sa sovietski lektori zapájajú do rôznych foriem školskej a mimoškolskej práce, ako si vždy nájdu čas a taktný prístup, aby poradili a pomohli nielen poslucháčom, ale aj učiteľom.

Tým, že sovietski lektori vyučujú u nás prevažne v prvom ročníku fonetiku a praktické cvičenia, už od samého začiatku štúdia na vysokej škole vytvárajú dobré predpoklady pre úspešné osvojenie si ruského jazyka poslucháčmi ruštiny. Lektori prednášajú aj pre učiteľov v rámci postgraduálneho štúdia, na metodických združeniach a vystupujú na besedách v organizáciách ZČSSP a kluboch ruského jazyka. Tieto prednášky a besedy si účastníci veľmi pochvaľujú. Sovietski kolegovia ochotne pomáhajú pracovníkom katedry ruštiny riešiť problémy pri vedecko-výskumnej práci, pri príprave učebných textov, tieto posudzujú, píšu oponentské posudky na rigorózne práce, skriptá, diplomové práce a pod.

Sovietska lektorka T. Koziarovová pri zápise do pamätnej knihy PdF.

Ochotne sa zapájajú a pomáhajú pri organizovaní rôznych kvízov a súťaží o ZSSR, spravidla sú členmi porôt v súťaži Puškinov pamätník, Olympiáda ruského jazyka a Melódie družby.

Zúčastňujú sa na hodinách ruského jazyka v cvičných školách, hlavne na výstupoch poslucháčov, a svojimi cennými pripomienkami a postrehmi pomáhajú odstraňovať chyby a nedostatky, ktoré sa v práci u niektorých vyskytujú, pritom nezabudnú povzbudiť a vniesť potrebný optimizmus do ďalšej práce poslucháčov.

Niektorí lektori sa spriatelili s členmi katedry veľmi hlboko, zoznámili sa aj s členmi ich rodín, stále si dopisujú a počas dovoleniek sa vzájomne navštevujú so svojimi rodinami.

Sovietska lektorka (druhá sprava) na výlete s členmi KRJaL.

Sovietski lektori prichádzajú k nám od školského roku 1966/67. Doteraz sa ich vystriedalo desať a boli to:

1. Čuprun Genrieta Grigorievna, št. rok 1966/67 (Leningrad).
2. Bulynina Zoja Nikolaevna, št. rok 1967/68 (Leningrad).
3. Slabkovskaja Emilia Ivanovna, št. rok 1970/71 (Irkutsk).
4. Bašyneva Galina Michajlovna, št. rok 1970/71 (Irkutsk)
5. Čujeva-Achmadejeva Rita Grigorievna, št. rok 1971/72 (Moskva).
6. Oľgovič Svetlana Igorevna, št. rok 1972/73 (Tomsk).
7. Simulik Ivan Michajlovič, št. rok 1973/74 (Užhorod).
8. Kozjar Tamara Semjonovna, št. rok 1973/74 (Irkutsk).
9. Ivanova Marina Viktorovna, št. rok 1974/75, 1975/76 (Moskva).
10. Simakova Valerija Aleksandrovna, št. rok 1976/77 (Moskva).

So sovietskymi lektormi počas ich pobytu u nás sme usporiadali veľa besied pre jednotlivé ročníky a celé organizácie SZM na PdF UPJŠ. Pre hlbšie a dôkladnejšie poznanie sovietsk-

(Pokračovanie na 13. str.)

Skvalitňujeme výučbu ruštiny

(Pokračovanie z 12. str.)

skej skutočnosti zohralo úlohu aj to, že lektori prichádzajú k nám z rôznych kútov ZSSR. V besedách pre poslucháčov a učiteľov, aj keď každý lektor hovoril hlavne o svojej oblasti, meste, okolí a univerzite, poslucháči získavali stále nové a nové poznatky, hlbšie sa oboznamovali so sovietskymi reáliami. Najzaujímavejšie boli besedy, na ktorých sa hovorilo o živote, prírode a prestavbe na Sibíri, v okolí Bajkalu a Leny, o mestách Moskva, Leningrad, Irkutsk, Tomsk, ale aj Užhorod, o živote a štúdiu na jednotlivých fakultách Tomskej univerzity a pod.

Z množstva príkladov, ktoré potvrdzujú užitočnosť pôsobenia sovietskych lektorov u nás, uvediem iba niekoľko. Doc. Simulik (vedúci Katedry ruského jazyka a literatúry na Štátnej univerzite v Užhorode) napríklad veľmi podrobne zoznámil ruštinárov s vedecko-výskumnou a pedagogickou prácou členov svojej katedry, s prácou poslucháčov vo vedeckých krúžkoch prác ich študentov. Vedúci katedier si vzájomne vymenili plány práce. Táto neformálna spolupráca, výmena skúseností, prináša svoje ovocie.

Sovietska lektorka M. V. Ivanovova, otec ktorej oslobodzoval Prahu, pôsobila na katedre posledné dva roky. Patrila k najmladšej učiteľskej generácii a veľmi sa zblížila a spriatelila s poslucháčmi. Tí chodili k nej pravidelne na konzultácie a nácvik básní na vystúpenia a súťaže. Získala si ich dôveru a mohla na nich veľmi výchovne pôsobiť. V svojich besedách, keď rozprávala o živote sovietskych komsomolcov, o pracovnom semestri poslucháčov, a najmä o účasti komsomolcov na výstavbe Bajkalsko-Amurskej magistrály, otázky nemali konca kraja.

O tom, ako si naši poslucháči obľúbili sovietskych lektorov a lektori našich poslucháčov, svedčí nasledujúci príklad. Svetlana I. Oľgovič, ktorá pôsobila u nás pred piatimi rokmi, pri príležitosti ukončenia štúdia poslucháčov, ktorých učila v 1. ročníku, poslala im otvorený list, vzťahujúci sa aj na iných poslucháčov-ruštinárov. V tomto liste je veľa dobrých rád a poučných myšlienok. Chceli by sme z neho citovať aspoň záverečnú časť:

„Vy stali sovsem vzrostlymi, moji dorogije byvšije pervokursniki. Sredi Vas pojavilis daže mamy, Vy, konečno, za eti gody krepko združilis. I, konečno, vse tak, že (no „tože") ľubite chorošije pesni. Kogda ja byla studentkoj, my často peli pesňu, v ktoroj byli takije slova:

„Vybrav svoju put,
Ne pozabuď
Družby studenčeskich dnej!"

Mne chotelos by, štoby vy ich zapomnili. Ne zabyvajte drug druga, ne zabyvajte druzej svojej junosti! Želaju vsem vam uspešnovo zaveršenija učeby, krepkovo zdorovja, vnimateľnych, čutkich koleg, interesnych vstreč, prileţnych, ľuboznateľnych učenikov!

Sčastlivovo puti v žizň, dorogije moji učiniki, v bližajšem budúščem — kolegi!

S družeskim sibirskim privetom

Svetlana Oľgovič

Ved. katedry rus. jazyka ŠU v Užhorode doc. Simulik (prvý sprava) na zasadnutí KRJaL PdF.

J. Bača, V. Jabur

Poslucháči ŠU v Užhorode počas výmennej praxe navštívili aj Tokajík.

Spolupráca so SÚJV v Dubne

Na vedeckých radách SÚJV, spravidla na júnových zasadnutiach, sú do programu zaradované prednášky o činnosti vedeckých ustanovizní členských štátov spolupracujúcich so SÚJV v Dubne. Na tohtoročnom 42. zasadaní vedeckej rady SÚJV, konanej v dňoch 14.—16. júna 1977, prednesol prof. J. Dubinský, člen vedeckej rady SÚJV správu o práci skupiny fyzikov vysokých energií v Košiciach.

Vedecká rada ocenila vysokú odbornú úroveň vedecko-výskumných prác v ÚEF SAV a na KJF PF UPJŠ v Košiciach a plodnosť spolupráce so SÚJV v Dubne. Riaditeľ Laboratória vysokých energií SÚJV prof. A. M. Baldin, člen korešpondent AV ZSSR a zástupca riaditeľa Laboratória jadrových problémov prof. L. I. Lapidus ocenili dlhoročnú sústavnú spoluprácu, pracovitosť a nadanie pracovníkov košickej skupiny, ktorí boli a sú na dlhodobom pobyte v SÚJV.

Domnievame sa, že správa môže byť zaujímavá aj pre našich čitateľov, preto ju uvádzame v plnom znení.

Vedecko-výskumné práce v oblasti experimentálnej fyziky vysokých energií sa v Košiciach vykonávajú na Katedre jadrovej fyziky Prírodovedeckej fakulty Univerzity P. J. Šafárika a v Ústave experimentálnej fyziky SAV. Obidve tie pracoviská sú pomerne mladé, Katedra jadrovej fyziky bola zriadená roku 1964, Ústav experimentálnej fyziky roku 1969.

V ÚEF sú tri oddelenia — oddelenie kozmického žiarenia, oddelenie magnetizmu a oddelenie fyziky vysokých energií. V súčasnosti v Ústave pracuje cca 50 ľudí; ďalší jeho rast je v perspektívnom pláne.

V oddelení kozmického žiarenia pracujú dve skupiny. Jedna sa aktívne zúčastňuje na výskume kozmického priestoru v rámci programu INTERKOZMOS, druhá sa zaoberá štúdiom variácií intenzity kozmického žiarenia, ktoré v podstate spočíva na údajoch z laboratória na Lomnickom štíte vo Vysokých Tatrách.

Oddelenie magnetizmu sa zameriava na štúdium fyzikálnych (magnetických) vlastností pevných látok v tom smere, aby sa objasnil fyzikálny mechanizmus, ktorý privodí pozorované vlastnosti. Tým časom sa študujú magnetické vlastnosti feromagnetických kovov a zliatin, magnetické vlastnosti amorfných látok a vlastnosti vzácnych kovov.

O práci oddelenia fyziky vysokých energií budeme podrobnejšie hovoriť ďalej.

Vedecká činnosť Katedry bola spočiatku orientovaná na výskum interakcie častíc vysokých energií metodikou jadrových fotoemulzií. Pri pomerne jednoduchej metodike sa týmto spôsobom dosiahli určité úspechy a až doteraz fotoemulzívne výskumy sú stálou časťou vedecko-výskumného programu katedry.

Neskoršie v roku 1967, kolektív pracovníkov katedry sa dal do spracovávania snímkov z bublinových komôr. V tomto smere bola orientovaná aj práca jedného oddelenia ÚEF — t. j. oddelenia fyziky vysokých energií. Začali sa práce na vytvorení príslušnej prehliadacomeracej bázy.

Po potrebných skúsenostiach a osvojení komorovej metodiky sa tento kolektív aktívne zúčastňoval na experimentoch, ktoré sa konali na urýchľovačoch SÚJV a IFVE.

A tak teda sú dnes v Košiciach dve výskumné skupiny, ktorých činnosť je od počiatku orientovaná na tesnú spoluprácu s SÚJV.

Treba nám trochu podrobnejšie prezrieť výsledky práce týchto dvoch skupín.

1. V skupine, v ktorej sa zaoberáme výskumom interakcie rýchlych častíc a ťažkých jadier s jadrami fotoemulzie, pracujú traja fyzici (z nich dvaja kandidáti vied) a traja laboranti. Skupina, v ktorej vedúcim je E. Šíleš, spolupracuje so skupinou vedeckých pracovníkov Laboratória vysokých energií, vedenou K. D. Tolstovom.

Spolu s kolegami IVE a iných laboratórií boli uskutočnené výskumy:

a) interakcií relativistických deutrónov s jadrami fotoemulzie;

b) interakcií alfa-častíc s impulzom 17 GeV/s s jadrami emulzie špeciálne obohatenej jadrami C, O;

c) nepružných zrážok jadier C^{12} s impulzom 50 GeV/s s jadrami emulzie.

Tieto výskumy v oblasti tzv. relativistickej jadrovej fyziky sú bezpochyby veľmi aktuálne a prinášajú nové poznatky o štruktúre mikrokozmu.

Spolupráca s SÚJV mala veľký vplyv na urýchlenie rastu kvalifikovaných pracovníkov skupiny, ako aj na zvýšenie úrovne výuky na katedre. Rad metodických a jednoduchších vedeckých problémov sa riešil v rámci diplomových prác a vedeckej praxe študentov.

Z uvedenej tematiky, ktorá sa na katedre rieši v rámci štátneho plánu základného výskumu, bol publikovaný spolu s fyzikmi SÚJV rad spoločných vedeckých a metodických prác.

Materiálové vybavenie skupiny (jeden poloautomat, tri mikroskopy na presné merania, prehliadacie mikroskopy) a jej pracovné zloženie sú bezpečnou zárukou dobrých výsledkov aj v budúcnosti.

2. Skupina spracovávajúca komorové snímky má nateraz cca dvadsaťpäť ľudí (z nich 7 fyzikov, 3 programátorov, 2 inžinierov). Štyria pracovníci majú vedeckú hodnosť kandidáta vied. Vedúcim skupiny je L. Šándor. Traja pracovníci skupiny t. č. pracujú v SÚJV.

Pokiaľ ide o experimentálne zariadenie, začínali sme s 2 malými prehliadacími stolmi a dvoma poloautomatickými meracími prístrojmi typu PUOS s vývodom informácie na diernu pásku. Spracovanie meraných prípadov na samočinnom počítači sa robilo v Dubne. Bola nanajvýš potrebná modernejšia a výkonnejšia aparatúra, ako aj vlastné programové vybavenie.

Preto sme vzhľadom na naše možnosti vypracovali projekt na prehliadaco-merací systém, ktorý by umožňoval efektívne spracovanie niekoľkodesaťtisícov prípadov za rok. Začalo sa aj s prácami na zhotovení programového zabezpečenia premerané informácie na samočinných počítačoch, ktoré sú nám v Košiciach dostupné. Prehliadaco-merací systém bol vyhotovený pod vedením M. Semana Ten obsahuje dva prehliadacie a dva prehliadaco-meracie stoly. Tieto sčasti automatizované prístroje sú riadené samočinným počítačom NOVA-820 firmy Data General Corporation. Výkonnosť systému je vyše 20 000 štvoriúčových prípadov.

Napriek tomu, že doposiaľ nemáme svoj vlastný dosť výkonný počítač, na ktorom by sa dala efektívne urobiť úplná analýza informácie z dráhových detektorov, naši pracovníci vykonali značné množstvo práce pri založení knižnice štandardných programov a programov spracovávania komorových snímok.

Nateraz sme prinútení u druhých organizácií kupovať strojový čas na počítači EC-1040, na ktorom vykonávame uvedené práce; výpočty neveľkého množstva možno urobiť počítačom NOVA-820.

Aj pri týchto ťažkostiach práce so zavedením systému HYDRA boli prakticky celkom skončené, a v druhej polovici tohto roku plánujeme urobiť úplnú analýzu údajov, nameraných na snímkach z metrovej vodíkovej bublinovej komory, ktorá je ožiarená alfa-časticami s impulzom 3,56 GeV/s.

Skupina najtesnejšie spolupracuje s vedeckými pracovníkmi Laboratória jadrových problémov, s kolektívom, ktorý vedie prof. B. P. Dželepov, I. A. Budagov a V. V. Flagin. Pracovníci našej skupiny spolu s vedcami Laboratória jadrových problémov z iných ústavov ZSSR sa aktívne zúčastňovali vo výskumoch pion-nuklónových a pion-jadrových interakcií pri impulze 5 GeV/s, ktoré sa robili na urýchľovači Laboratória jadrových problémov SÚJV pomocou metrovej propánovej bublinovej komory. V tomto experimente, podľa nášho názoru, boli získané nové zaujímavé údaje o málo preskúmaných procesoch mnohonásobného zrodu neutrálnych častíc.

Vysoko si ceníme aj spoluprácu s vedeckými pracovníkmi v Laboratóriu vysokých energií. Tu máme účasť v spracovávaní snímok dvojmetrovej vodíkovej komory „Ľudmila", ktorá je ožiarená na urýchľovači ÚFVE zväzkom antiprotónov s impulzom 22,4 GeV/s.

Okrem toho jednou z hlavných úloh nášho pracoviska je v súčasnosti spracovávanie snímok z metrovej vodíkovej komory s tým zámerom, aby sa skúmala alfaprotónová interakcia pri

(Pokračovanie na 15. str.)

VOSR Z KRAJINY ☆ PRIATEĽOV

Byť v Sovietskom zväze a stretávať sa s jeho milými a dobrosrdečnými ľuďmi nie je pre mysliaceho a cítiaceho človeka len šťastím a veľkým potešením, ale aj veľkým poučením a zdrojom veľkého životného optimizmu. Mnoho ráz si človek kladie otázku, kde sa vzala a kde sa berie tá mohutná sila, tá veľká viera a tá veľká láska sovietskeho človeka v ľudský život a v ľudské šťastie, kde sú zdroje tej inšpirácie pracovného nadšenia a viery vo svoju budúcnosť i v budúcnosť celého ľudstva. Na prvý pohľad tieto skutočnosti je ťažko pochopiť, no ten, kto má možnosť sa stretávať so sovietskymi ľuďmi častejšie, ten, kto má možnosť sledovať sovietsku skutočnosť, skutočne otvorenými vlastnými očami, ten veľmi skoro pochopí skutočnú podstatu všetkého toho, čo sa dnes odohráva v našej blízkej spriatelenej krajine a ku akým krásnym perspektívam dnes táto krajina kráča.

Maxim Gorkij vyslovil takúto zaujímavú a veľmi poučnú myšlienku: „Ľud je nielen sila, vytvárajúca všetky materiálne hodnoty, ľud je jediný nevysychajúci prameň duchovných hodnôt, je filozofom a básnikom, prvým v poradí krásou a geniálnosťou svojej tvorby". Keď k tomu dodáme výrok V. I. Lenina: „Len ten zvíťazí a udrží si moc, kto verí v ľud a čerpá z tvorivej sily ľudu", zákonite musíme pochopiť, že práve na týchto základoch budovala a buduje všetky svoje programy Komunistická strana a vláda Sovietskeho zväzu, keď pred viac ako tridsiatimi rokmi preberala do svojho zväzku nesmierne ekonomicky a zdravotne zaostalú, vojnou zničenú a spustošenú Zakarpatskú oblasť, oblasť biedy a hladu, oblasť vysokej chorobnosti a dojčenskej úmrtnosti, oblasť, v ktorej ľudský ston nenachádzal nikdy žiadnu odozvu. Roky ubiehali a zakarpatský dobrosrdečný, milý a pracovitý ľud pod vedením svojej strany i svojej vlády sa začal stavať na vlastné nohy, nadobúdal svoju ľudskú i národnú hrdosť, prebudili sa v ňom jeho prekrásne duchovné sily, stával sa tvorcom svojho osudu, budovateľom svojho šťastia i prekrásnych materiálnych a duchovných hodnôt novej socialistickej spoločnosti.

Mal som možnosť navštíviť túto našu, nám veľmi blízku družobnú oblasť ešte v roku 1958. Vtedy som napísal do Východoslovenských novín článok pod názvom: „Zakarpatská oblasť, kraj krásnej budúcnosti". Práve vtedy som vychádzal zo stretnutí so sovietskymi ľuďmi, ktorí veľmi nadšene a s veľkým zanietením hovorili o tom, ako si predstavujú budúcnosť svojej oblasti, čo všetko chcú dosiahnuť a čo všetko urobia sami, aby sa ich plány realizovali. Bola to vtedy nesmierna viera a dôvera k svojej strane a vláde, nesmierna viera v sily človeka vedeného touto stranou. Od tejto doby ubehlo 19 rokov. Z hľadiska spoločenského a ekonomického vývoja je to doba pomerne krátka, no musím s radosťou konštatovať, že najmä v poslednom období Zakarpatská oblasť nie v desaťročiach, ale možno povedať z roka na rok mení svoju tvár. Nielen tým, čo je na prvý pohľad zjavné, ako je napríklad bytová výstavba, výstavba škôl, zdravotníckych zariadení či podnikov verejného stravovania neustálym zvyšovaním a skvalitňovaním sortimentu predávaných výrobkov a kultúry predaja, ale aj v tom, čo môže postrehnúť len ten, kto má možnosť hlbšie nazrieť do dnešnej sovietskej skutočnosti v Zakarpatskej oblasti.

Pouvažujte nad niektorými mojimi postrehmi: Jednou z veľkých vymožeností sovietskeho človeka včítane Zakarpatskej oblasti je zabezpečovanie správnej výživy a stravovania. To je základný zákon zdravotníckej starostlivosti, pre realizáciu ktorého sa robia všetky opatrenia. Keď som sa spýtal jedného z účastníkov zájazdu, ktorý prvýkrát s našou univerzitou navštívil našu družobnú univerzitu v Užhorode, čo povie na študentskú samoobslužnú jedáleň priamo na lekárskej fakulte, odpovedal: „Je to jednoduché, ale zároveň vynikajúce a nanajvýš účelné". V skutočnosti starostlivosť o študenta a jeho zdravie je tu jedinečná a nanajvýš účelná a keď k tomu dodáme, že za krátky čas bude dobudované univerzitné mestečko, je to vzor starostlivosti o mladú generáciu v ZSSR. V tejto súvislosti nemôžem nespomenúť nezabudnuteľný ďalší postreh z neveľkej nemocnice vo Svaľave. Hygiena a celý režim v nemocnici je typickým vzorom sovietskeho socialistického zdravotníctva. No, nie o tom chcem hovoriť. Chcem povedať, že najviac som bol prekvapený návštevou detského oddelenia. „Veď tu máte poloprázdne oddelenie — hovorím hlavnému lekárovi dr. Čajkovskému, — máte azda aj iné detské oddelenie?" „Ale kdeže, nemáme jednoducho pacientov, my sa snažíme o to cestou prevencie, aby naše oddelenie nielenže nebolo preplnené, ale aby bolo poloprázdne, ako to vidíte. Veď je to vizitka našej práce. A keď to chcete vedieť, v našom okrese detská úmrtnosť je iba 15 promile, nižšia ako vo všetkých kapitalistických krajinách. „Áno, také prekrásne výsledky dosiahli a dosahujú zakarpatskí zdravotnícki pracovníci v nových sovietskych socialistických podmienkach. To isté by bolo možné povedať o nemocniciach v Chuste i v ďalších okresoch. Typickým obrazom veľkolepej starostlivosti o zdravie mladej generácie, ale aj obrazom nového sovietskeho človeka je detské sanatórium „ČOVN" vo Svaľavskom okrese, kde vedúcim lekárom je dr. V. Gorzov. Pred 25 rokmi — vtedy mladý ambiciózny lekár — prišiel sem do jednej budovy, kde bolo 30 lôžok pre deti. Dnes má sanatórium 300 miest, malú priehradu s hydroelektrárňou, vlastný rybník, vlastnú pekáreň i vlastnú dodávku mlieka a mäsa. Áno, takí sú dnes mnohí a možno povedať väčšina sovietskych ľudí v Zakarpatskej oblasti, ľudia, ktorí s nadšením budujú svoju šťastnú budúcnosť. Sú to ľudia s vysokým zmyslom pre svoju povinnosť, ľudia, ktorí milujú svoju vlasť, svoj kraj a ľudia ktorí sú naši blízki priatelia a bratia a ktorí nás majú z celého srdca úprimne radi. A práve v tom je naša spoločná a nepremožiteľná sila.

Prof. MUDr. M. Filip, CSc.

Spolupráca so SÚJV v Dubne

(Dokončenie zo 14. str.)
impulze 8,56 GeV/s. Táto spolupráca s LVE a inými pracoviskami je pre nás veľmi perspektívna.

Zo stránky matematickej spracovávanie experimentálnych údajov sa robí spolu s Laboratóriom výpočtovej techniky a automatizácie.

Treba poznamenať, že všetky vedecko-výskumné práce, ktoré máme na riešenie v spolupráci s SÚJV, sú zakotvené v štátnom pláne základných vedeckých výskumov ČSSR.

Vysoko hodnotíme vedeckú spoluprácu s SÚJV. Rad našich spolupracovníkov získal v SÚJV vysokú vedeckú kvalifikáciu. Spolu s kolegami — fyzikmi SÚJV urobili sme mnoho zaujímavých výskumov. Výsledky spoločných výskumov boli publikované vo vyše 50 prácach a neraz boli prednesené aj na medzinárodných konferenciách.

Svoju budúcnosť spájame taktiež s SÚJV. Okrem toho, že budeme pokračovať v komorových prácach, sme hlboko zainteresovaní na nových experimentoch, ktoré sa konajú elektrónovou metodikou.

Pracovníci nášho laboratória, spolu s vedeckými pracovníkmi LJP SÚJV, ÚFVE a iných ústavov sú spoluautormi projektu experimentálneho programu výskumu procesov s výmenou hypernáboja na urýchľovači v Serpuchove. Tento program sa už začal uskutočňovať, budeme sa usilovať, aby s našou aktívnou účasťou boli dosiahnuté nové zaujímavé vedecké výsledky.

Prof. RNDr. J. Dubinský,
riaditeľ ÚEF SAV
v Košiciach

BEH VĎAKY

Stalo sa už tradíciou, že na počesť výročia oslobodenia našej vlasti Sovietskou armádou, výročia Slovenského národného povstania a výročia Karpatsko-dukelskej operácie vysokoškoláci Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, v spolupráci s vedením jednotlivých fakúlt UPJŠ a FV SZM, usporadúvajú štafetový Beh vďaky z prvej oslobodenej obce v ČSSR — Kalinova do srdca SNP — do Banskej Bystrice.

Trasa Behu viedla miestami bojov 4. ukrajinského frontu a miestami bojov SNP. Zvýrazňovala hrdinstvá bojovníkov za náš krajší život. Účastníci Behu vďaky sa mohli presvedčiť, čo spôsobil hitlerovský fašizmus ľudstvu. Mali možnosť stretnúť sa s priamymi účastníkmi bojov za náš šťastnejší život. Priamym rozhovorom s hrdinami oslobodzovacích bojov, účastníkov SNP, návštevou izieb revolučných tradícií v Kalinove, Tokajíku, Švermove a Nemeckej návštevou múzeí vo Svidníku a Banskej Bystrici dokonale spoznali najbrutálnejšie metódy teroru a najstrašnejšie zločiny, ktoré nacistickí vodcovia páchali na bezbranných ľuďoch na území Slovenska.

Spoznali, akú odozvu mali tieto brutálne metódy a zločiny u demokratických a antifašistických síl pri vedení protifašistického odboja vo svete, na východnom Slovensku a v ich centre — v Banskej Bystrici. Spoznali internacionálnu pomoc ZSSR v 2. svetovej vojne Slovenskému národnému povstaniu.

Pri stretnutiach s predstaviteľmi politického a spoločenského života v jednotlivých mestách a obciach spoznali nielen ich dejiny, ale hlavne úspechy výstavby socializmu v našej vlasti.

Zoznámili sa so životom v tzv. zaostalých oblastiach našej vlasti na východnom a strednom Slovensku. Presvedčili sa o výstavbe priemyslu v Medzilaborciach, Svidníku, Stropkove, Giraltovciach, Prešove, Poprade, Brezne, Podbrezovej, Slovenskej Ľupči a tiež v samotnej Banskej Bystrici. Dôležitou súčasťou stretnutí študentov s politickými funkcionármi miest a obcí bola aj účasť funkcionárov SZM. Títo študentom objasnili niektoré problémy a odlišnosti v činnosti svojich organizácií. Najkrajšou časťou týchto stretnutí bola priama účasť zväzákov pri nesení posolstva do Banskej Bystrice. Stalo sa tak v Stropkove a v Brezne. Formou preberania patronátov v niektorých mestách bola splnená požiadavka zbližovania sa študentov s pracujúcou mládežou. Príkladom tejto spolupráce sú organizácie SZM pri závodoch Tesla v Stropkove a v Banskej Bystrici.

Trasa Behu vďaky viedla náročným terénom, kde bežci museli prekonávať značné výškové rozdiely (napríklad Branisko, Vernár) a tieto dokonale preverili ich vytrvalosť, tvrdú húževnatosť a vôľu, aby v limite absolvovali celú trasu. Treba podotknúť, že účastníci Behu vďaky boli študenti, u ktorých šport a telesná výchova je rekreačnou záležitosťou.

Počas behu bol u nich zodpovedný prístup k akcii, spolubežcom a k uvedomelej disciplíne. Študenti tvorili družný, pevný a stmelený kolektív, ktorý bol základom úspechu. Dokázali trasu okolo 400 km zvládnuť za 5 dní.

Beh vďaky splnil svoje poslanie. Vysokoškoláci UPJŠ v Košiciach sa stali počas Behu vďaky nositeľmi najkrajších ideálov, za ktoré položili životy tisíce ľudí rôznych národností, ideálov pokojného života a mieru nielen v našej vlasti, ale na celom svete. Svojím postojom dokázali zvýrazniť pocity hrdosti nad padlými hrdinami a nad tým, že môžu žiť, pracovať a radovať sa v našej slobodnej socialistickej vlasti.

Juraj HUGEC,
odb. as. PdF UPJŠ Prešov

Účastníci Behu vďaky Kalinov — B. Bystrica.

UNIVERZITA P. J. ŠAFÁRIKA

SPRAVODAJ UNIVERZITY P. J. ŠAFÁRIKA. Vydáva Rektorát UPJŠ Košice, Srobárova 57, telefón 226-86. Predseda redakčnej rady prof. MUDr. Mikuláš FILIP, CSc. Vedúci redaktor doc. Milan CIRBUS, CSc. Adresa redakcie: Mánesova 17, 841 67 Košice, tel. 315-82. Tlačia: Východoslovenské tlačiarne, n. p., Košice, Švermova 47. (Pre vlastnú potrebu.)